

גמרא סדורה

מסכת

עבודה זרה

פרק ד' - "רַבִּי יִשְׁמָעֵאל"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות,
בעריכה מבארת

לימוד פרק זה מוקדש לחברי הטוב
בעל מידות של צדיק, תלמיד חכם, מעמיד תלמידים הרבה
הרב אייל יעקב בן פסיה רחל למציאת זיווגו המושלם בהקדם ובקלות
בתוך כל שאר רווקי ישראל

ניתן להיות מנויים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר באתר גמרא סדורה
או במייל vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות
 דניאל ברק ווינט
 טל' - 0526071122
 דוא"ל vinetdb81@gmail.com
 עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
 כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
 שמורות לדניאל ברק ווינט ולעמותת "וכל בנייך לימודיך".

ניתן להיות מנייים על הגמרא סדורה לדף היומי.
 רישום קל מהיר באתר גמרא סדורה
 או במייל vinetdb81@gmail.com

אדר תשע"ח

מסכת עבודה זרה פרק ד' - רבי ישמעאל

רס"י

1. מט, ב - נ, א

משנה

רבי ישמעאל אומר:

שֶׁלֶשׁ אֲבָנִים זֹז בְּצַד זֹז בְּצַד מְרְקוּלִים - אֲסוּרוֹת,

שְׁתֵּים - מוֹתְרוֹת.

וְחֻמָּים אוֹמְרִים:

שְׁנָאוֹת עִמוֹ - אֲסוּרוֹת,

וְשֹׁאֵין נְרָאוֹת עִמוֹ - מוֹתְרוֹת.

גמרא

בְּשֶׁלְמָא רִבְנָן קְסָבְרִי עוֹבְדֵין לְשִׁבְרִים,

נְרָאוֹת עִמוֹ, דְּאִיכָא לְמִימַר מִינֵיהּ נֶפֶל - אֲסוּרוֹת,

שֹׁאֵין נְרָאוֹת עִמוֹ - מוֹתְרוֹת.

אֵלָּא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל מָאִי קְסָבְרִי?

אִי עוֹבְדֵין לְשִׁבְרִין - אֶפִּילוּ תְרַתֵּי נְמִי לִיתְסַר!

אִי אֵין עוֹבְדֵין לְשִׁבְרִים - אֶפִּילוּ תֵּלֶת נְמִי לָא!

אָמַר רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

בִּידוּעַ שְׁנִשְׁרוּ מִמֶּנּוּ - דְּבְרֵי הַכֹּל אֲסוּרוֹת.

וְאֶפִּילוּ לְמָאן דְּאָמַר: אֵין עוֹבְדֵין לְשִׁבְרִים - הֵנִי מִלֵּי עֲבוּדָה זָרָה דְּלָאוּ הֵינּוּ אוֹרְחֵיהּ,

אֲבָל הֵכָא, דְּמַעֲיָקְרָא תַבּוּרֵי מִיתְבְּרִי - הֵינּוּ אוֹרְחֵיהּ.

כִּי פְּלִיגִי - בְּסֵתְמָא.

בְּמִקּוּרְבוֹת נְמִי,

דְּאִיכָא לְמִימַר מִינֵיהּ נֶפֶל דְּבְרֵי - הַכֹּל אֲסוּרוֹת,

כִּי פְּלִיגִי - בְּמַרוּחָקוֹת.

נא

וְהָא "בְּצַד מְרְקוּלִים" קִתְּנִי!

מאי "בְּצַד"?

בְּצַד אַרְבַּע אַמּוֹת דִּידֵיהּ.

רבי ישמעאל סבר: עוֹשֵׂין מְרְקוּלִים קִטְּן בְּצַד מְרְקוּלִים גְּדוֹל,

שֶׁלֶשׁ דְּדַמְיִין לְמְרְקוּלִים - אֲסוּרוֹת,

שְׁתֵּים - מוֹתְרוֹת.

רִבְנָן סָבְרִי: אֵין עוֹשֵׂין מְרְקוּלִים קִטְּן בְּצַד מְרְקוּלִים גְּדוֹל,

לָא שְׁנָא שֶׁלֶשׁ וְלָא שְׁנָא שְׁתֵּים,

נְרָאוֹת עִמוֹ - אֲסוּרוֹת,

שֹׁאֵין נְרָאוֹת עִמוֹ - מוֹתְרוֹת.

מתני'

רבי ישמעאל: זו בצד זו. וכ"ש

אחת ע"ג שתיים דזהו עיקר

מרקוליס ותחלתו:

בצד מרקוליס. מרקוליס גדול

שכבר עבדוהו וזרקו עליו אבנים

הרבה:

שתיים מותרות. ובגמרא מפרש

טעמא:

שנראות עמו. דנראה שנפלו

משם אסורות בין ג' בין שתיים:

ושאין נראין עמו. אין סמוכות לו

מותרות ואפי' ג':

גמ'

עובדין לשברים. כל האבנים

הנזרקות שם נתוספו על

המרקוליס ונעשה גדול עבודת

כוכבים וכשהן נושרות הווי שברי

עבודת כוכבים והשתא לא חשיב

להו תקרובת אלא עבודת

כוכבים בפני עצמה:

מעיקרא תבורי מיתברי. שאין

מחוברות ודרכן ליפול:

במקורבות. כגון באמה וחצי

אמה:

מרוחקות. בארבע אמות דודאי

לאו מיניה נפול:

עושיין מרקוליס קטן. כלומר

דרכן לעשות כן:

נראות עמו. מקורבות מאד:

שאין נראות עמו מותרות. דלאו

מיניה נפול:

אבנים שנשרו. היינו בידוע:

נראות עמו. אכתי הווי עבודת

כוכבים:

שאין נראות עמו. הווי להו

שברים:

2. נ, א**רָפ"י**

תני שנמצאו. נראות עמו
אסורות שממנו נפול ושברים
דמרקוליס ודאי אסורין
כדמרן:

שאינ נראות עמו מותרות. דלאו
מיניה נפול:

וסבר רבי ישמעאל שתיים. בתוך
ארבע אמותיו מותרות:

והתניא ר' ישמעאל אומר שתיים
בתפיסה לו. וסתם תפיסה ד'
אמות וקתני אסורות:

בתפיסה אחת. הא דקתני
אסורות בתפיסה אחת שאין
הפסק בינם למרקוליס ואסורה
בין לר' ישמעאל בין לרבנן דכל
תוך ד' אמות נראות עמו קרי ליה
ובשלש מרוחקות הוא דפליגי
והא דאוקימנא לעיל פלוגתייהו
בתוך ד' אמות ולר' ישמעאל
שתיים מותרות ולרבנן ג' נמי
מותרות בשתי תפיסות
כדמרש:

דאיכא גובהה. תל מפסיק בינם
למרקוליס דהוּו להו כמרוחקות
דליכא למימר מיניה נפלו הלכך
לר' ישמעאל שתיים מותרות אבל
ג' אסורות דעושין מרקוליס קטן
בצד מרקוליס גדול:

כה"ג. זו בצד זו:

עיקר מרקוליס. תחילתו אבל
קטן הנעשה בצד הגדול עובדין
לו כל דהו: ה"ג אמאי קרי ליה
בן של קדושים דלא איסתכל
בצורתא דזווא:

אמר קר:

"בִּידוּעַ שְׁנֵשְׂרוּ מִמֶּנּוּ - דְּבָרֵי הַפֶּל אֲסוּרוֹת".

ורמינהי:

"אֲבָנִים שְׁנֵשְׂרוּ מִן הַמֶּרְקוּלִים,

נְרֵאוֹת עִמּוֹ - אֲסוּרוֹת,

שְׁאִין נְרֵאוֹת עִמּוֹ - מוֹתְרוֹת.

וְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר:

שְׁלֹשׁ - אֲסוּרוֹת,

שְׁתֵּים - מוֹתְרוֹת!"

אמר רבא:

לא תימא "שְׁנֵשְׂרוּ", אֵלָא אִימָא: 'שְׁנַמְצָאוּ'.

וסבר רבי ישמעאל "שְׁתֵּים מוֹתְרוֹת"!

והתניא:

"רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר:

שְׁתֵּים בְּתַפְסָה לוֹ - אֲסוּרוֹת.

שְׁלֹשׁ אַפְּיֵלוּ מְרוּחָקוֹת - אֲסוּרוֹת!"

אמר רבא:

לא קשיא:

כָּאן - בְּתַפְסָה אַחַת,

כָּאן - בְּשְׁתֵּי תַפְסוֹת.

והיכי דמי?

דאיכא גובהה ביני וביני.

ומרקוליס פהאי גוונא מי הוי?

והא תניא:

"אלו הן אבני בית קוליס:

אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן!"

אמר רבא:

כי תניא ההיא בעיקר מרקוליס.

3. נ, א-ב

רש"י

מנין לתקרובת כו'. והני תקרובת נינהו דהזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו הלכך לאו עבודת כוכבים עצמה היא דתיסגי להו בביטול:
כעין פנים. זבחים שבמקדש הוא דהוי תקרובת כדכתיב (שמות כב) זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו אלמא דומה כלפניי קרי זבח עבוד' כוכבים ואבנים אין עובדין להם בפנים:
מותרות. דבטלינהו עובד כוכבים:
נגר בן נגר. חכם בן חכם:
דיפרקינה. שיוכל לתרצה ולקמן מפרש מאי קא קשיא ליה:
דרב גידל. דאין ביטול לתקרובת והכא קתני מותרות:

כי ינאי מלכא חרוב, אתו גוים אוקימו ביה מרקוליס, אתו גוים אחרני דלא פלחי למרקוליס שקלינהו, וחיפו בהו דרכים וסטרטאות, איכא רבנן - דפרשי, ואיכא רבנן - דלא פרישי.

אמר רבי יוחנן: בנן של קדושים מהלך עליהו, ואנן נפרוש מהו?!

מאן ניהו "בנן של קדושים"? רבי מנחם ברבי סימאי.

ואמאי קרו ליה "בנן של קדושים"?

דאפילו בצורתא דזוזא - לא מיסתכל.

מאי טעמא דמאן דפריש?

סבר לה כי הא דאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב: מנין לתקרובת עבודה זרה שאין לה בטילה עולמית? שנאמר: **"ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים"** (תהלים קו, כח), מה מת - אין לו בטילה לעולם, אף תקרובת עבודה זרה - אין לה בטילה לעולם.

ומאן דלא פריש?

אמר: בעינא בעין פנים, וליכא.

אמר רב יוסף בר אבא: איקלע רבה בר ירמיה לאתרוין, ואתא ואיתי מתניתא בידיה: **"גוי שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהו דרכים וסרטיאות - מותרות, ישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהו דרכים וסרטיאות - אסורות"**, ולית נגר ולא בר נגר דיפרקינה.

גב

אמר רב ששת:

אנא לא נגר אנא,

ולא בר נגר אנא,

ופריקנא ליה:

מאי קושיא ליה? דרב גידל,

בעינא בעין פנים, וליכא.

4. נ, ב**רָט"י**

מתליעין. נוטלין תולעת שבאילן:

ומזהמין. כשיש מכה באילן ונשרה קצת קליפתו מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות ולא דמי האי לאין מזבלין דמועד קטן (דף ג.) דהתם זבול דקרקע והויא עבודה שבשדה ושכרם: **כאן וכאן.** שביעית ומועד אין מגזמין קוטע את הנוף כדי שיוציא נופות הרבה סביבות הגיזום:

אבל סכין שמן לגיזום. כדי שלא ימות האילן אם נגזם קודם לכן מלאכה שהיא עבודת קרקע אסר רחמנא והני לאו מלאכת קרקע נינהו דאוקומי אילנא בעלמא הוא שלא ימות ואין משביחו לאילן אלא מעמידו בכמות שהוא:

אלא זיהום. דשביעית אגוזום דשביעית קשיא ליה דקתני כאן וכאן אין מגזמין:

אוקומי. שלא יתקלקל מכמות שהוא אבל אינו משביחו:

אברויי. מחזיקו ומשביחו:

ועושין להם בתים. גדר אמה גובה סביבותיו וממלאין אותו עפר:

עד ראש השנה. של ערב שביעית אעייף שעבודת האילן אסור שלשים יום לפני ראש השנה הכא שרי שלא ימותו הנטיעות דהנך שלשים יום מדרבנן הן והכא לא גזור:

דרב עוקבא. במסכת סוכה בפי לולב וערבה:

קישקושי. חפירה תחת הזיתים:

סתומי פילי. אם נתגלו שרשי האילן שרי דאוקומי הוא:

את הפגין. פגי תאינה סכין אותן בשמן כשהן חונטין כדי שיהו שמינות:

מפטמין אותן. ממלאין את הנקבין שמן פגין הוא פירי עצמו כשגדל מעט:

אמר רב יוסף בר אבא:

אי קלע רבה בר ירמיה לאתרון,

ואתא ואייתי מתניתא בידיה:

"מתליעין ומזהמין בשביעית,

ואין מתליעין ומזהמין במועד.

כאן וכאן - אין מגזמין,

וסכין שמן לגזום - בין במועד בין בשביעית."

ולית נגר ולא בר נגר דיפקינה.

אמר רבינא:

אנא לא נגר אנא, ולא בר נגר אנא, ומפרקינא לה:

מאי קא קשיא ליה?

אילימא: מועד אשביעית קא קשיא ליה:

מאי שנא שביעית דשרי, ומאי שנא מועד דאסור?

מי דמי?

שביעית: מלאכה - אסר רחמנא,

טירחא - שרי,

מועד: אפילו טירחא נמי אסור!

ואלא זיהום אגוזום קא קשיא ליה:

מאי שנא זיהום דשרי, ומאי שנא גיזום דאסור?

מי דמי?

זיהום - אוקומי אילנא, ושרי,

גיזום - אברויי אילנא, ואסור!

ואלא זיהום אזיהום קא קשיא ליה,

דקתני: **"מתליעין ומזהמין בשביעית."**

ורמינהי:

"מזהמין את הנטיעות,

ובורכין אותן,

וקוטמין אותן,

ועושין להם בתים,

ומשקין אותן עד ראש השנה" (שביעית ב, ד).

עד ראש השנה - אין,

בשביעית - לא!

ודלמא כדרב עוקבא בר חמא,

דאמר רב עוקבא בר חמא:

תרי קשקושי הוו:

חד - לאברויי אילנא, ואסור,

וחד - לסתומי פילי, ושרי.

הכי נמי תרי זיהמומי הוי:

חד - לאוקומי אילני, ושרי,

וחד - לאברויי אילני, ואסור!

ואלא סיכה אסיכה קא קשיא ליה,

דקתני: **"סכין שמן לגזום - בין במועד ובין בשביעית,"**

ורמינהי:

"סכין את הפגין, ומנקבין, ומפטמין אותן עד ראש השנה" (שביעית ב, ה).

עד ראש השנה - אין,

בשביעית - לא!

רפ"י

האי אוקומי והאי אוקומי.
 זיהום נמי אוקומי הוא מדשרי
 ליה בשביעית כדשנינן לעיל מאי
 שנא סיכה דשרי דקתני סכין
 שמן לגיזום כו' :

מי דמי?!

הכא - אוקומי אילנא, ושרי,
 היתם - פטומי פירא, ואסור!

אמר ליה רב סמא בריה דרב אשי לרבינא:

רבה בר ירמיה, סיכה דמועד אזיהום דמועד קא קשיא ליה:

מכדי האי אוקומי והאי אוקומי - מאי שנא האי דשרי, ומאי שנא האי דאסור?!

היינו דקאמר ליה: לית נגר ולא בר נגר דיפקינה!

5. נ, ב - נא, א**רַש"י**

עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל: שמקשקשין לפניו במקל:

שבר מקל בפניה חייב.

כדאמרין בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס:) דכל עבודות שבפנים שעבד בהן עבודת כוכבים בין דרכה בכך בין שאין דרכה בכך חייב דכתיב זבוח לאלהים וגו' אלא מידי דחזי לשם אסור לכל עבודת כוכבים ודבר שאינו כעין פנים דרכה בכך חייב דנפקא לן מאיכא יעבדו הגוים האלה וגו' אין דרכה בכך פטור וזו אם לא היו עובדין אותה במקל לא מחייב בשבר מקל דלא שייכא בפנים ואם היו עובדין אותה בזריקת מקל לא מצי למידק זרק מקל בפניה פטור ואם בשבירת מקל פלחי לה פשיטא דחייב ואפי' לא דמי לפנים אלא כגון שהיו עובדין אותה בקשקוש מקל או בענין אחר הלכך שבר מקל בפניה חייב ואע"פ שאין עבודתה בכך דכיון דדמי שבירה לזביחת בהמה של פנים ששובר מפרקתה הרי זבח לפניה דבר שרגילה בו אבל זרק פטור הואיל ואין עבודתה בכך והא לא דמיא לעבודת פנים כדמפרש לקמן:

זריקה המשתברת. כגון זריקת דם של פנים שאינה מחוברת אלא משתבר ונופל טיפים טיפים:

ספת לה צואה. האכילה צואה: **חייב.** אפילו אין עבודתה בכך: **לימא.** מילתיה דרב כתנאי: **שחט לה חגב.** לכל עבודת כוכבים שבעולם בין דרכה בין אין דרכה בכך:

מר סבר. רבי יהודה סבר אמרינן כעין זביחה ואע"פ דלאו זביחה ממש היא דהא אין שחיטת חגבים נוהגת והויא כשבירת מקל דחייב הואיל ואיכא למימר כעין זביחה וה"ה שבירת מקל דהויא שבירה וחיתוך מדלא אשמעינן אווז ותרגול דשייכא ביה שחיטה ממש: ורבנן סברי לא אמרינן בשבירה כעין זביחה: **לא דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה.** ובמקל אפילו רבי יהודה פטר וליתא לדרב דכעין פנים בעינן מידי דדמי לזביחה כגון חיה ועוף ובהמה אפי' אין ראויין לקרבן:

ושאני חגב הואיל וצוארו דומה לבהמה. דיש לה צואר כבהמה ולהכי מחייב רבי יהודה דכעין שחיטת פנים הוא:

אמר רב יהודה אמר רב: עבודה זרה שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה - חייב, זרק מקל בפניה - פטור.

אמר ליה אב"י לרבא:

מאי שנא "שבר" דהוה ליה כעין זביחה - "זרק" נמי הוה ליה כעין זריקה!

אמר ליה:

בעינא זריקה משתברת, וליכא.

איתיביה:

"ספת לה צואה, או שנסך לפניה עבית של מימי רגלים" - חייב.

נא,

בשולמא "עבית של מימי רגלים" איכא זריקה משתברת,

אלא צואה - מאי זריקה משתברת איכא?!

בצואה לחה.

לימא כתנאי:

"שחט לה חגב:

רבי יהודה - מחייב,

וחכמים - פוטרים."

מאי לאו בהא קמיפלגי,

דמר סבר: אמרינן כעין זביחה,

ומר סבר: לא אמרינן: כעין זביחה,

אלא: כעין פנים?

לא, דכולי עלמא לא אמרינן כעין זביחה,

אלא כעין פנים בעינן,

ושאני חגב, הואיל וצוארו דומה לצואר בהמה.

6. נא, א

רפ"י

שבר מקל לפניו חייב ונאסרת. המקל בין שעבודתה בשבירה בין שאין עבודתה בשבירה הוא עבודה להתחייב והוא תקרובת ליאסר כדאמרן דכעין זביחה היא:

זרק מקל בפניה חייב. וכגון שעבודתה בזריקת מקל מאיכה יעבדו:

ואינה נאסרת. המקל דלא הוי תקרובת אלא מידי דכעין פנים: אלא מעתה. דבעינן כעין פנים אבנים הנזרקות למרקוליס במה יאסרו:

כמגדל עבודת כוכבים. התוספת על המרקוליס קטן ליעשות מרקוליס גדול ואיסורו משום עבודת כוכבים עצמה ולא משום תקרובת אבל מקל לא איתעביד עבודת כוכבים דעיקרה של עבודת כוכבים לאו מקל נינהו:

הא לא פלחה. דהא כולה גידול עבודת כוכבים נינהו:

ותקרובת לחבירתה. לענין שתהא חבירתה נעבדה ממנה ונאסרה ממנה חבירתה משום עבודת כוכבים וניתרת בביטול אבל תקרובת למהו זבחי מתים שאין בטלין עולמית לא הו דכעין פנים בעינן ומקל לא אתעביד עבודת כוכבים ושרי לגמרי:

בתרייתא תשתרי. שהרי עבודת כוכבים נעשית אבל לא נעבדה עדיין:

אי ידעת לה. אם אתה מכירה לאחרונה זיל שקלה כלומר שאין לה היכר לפיכך כולה אסורה:

תקרובת לעצמה. שהרי אין לה עבודה אחרת אלא זריקה ובזריקתה נעשית עבודת כוכבים ונעבדת ואפילו אחרונה נאסרת משום עבודת כוכבים עצמה:

הרי אלו מותרין. בגמרא מפרש

טעמא לקמן (עמוד ב):

שבצרון מתחלה. לצורך עבודת כוכבים ובבצירותן עבדה לעבודת כוכבים דהוי כשבר מקל לפניו דדמי לזביחה:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה אמר רב: עבודה זרה שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה - חייב, ונאסרת, זרק מקל לפניה - חייב, ואינה נאסרת.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

מאי שנא "שבר" דהויא ליה כעין זביחה - "זרק" נמי הויא ליה כעין זריקה!

אמר ליה:

כעין זריקה משתברת, וליכא.

אלא מעתה, אבני בית מרקוליס במה יאסרו!

אמר ליה:

אף לדידי קשיא לי, ושאלתיה לרבה בר אבונה, ורבה בר אבונה לחייא בר רב, וחייא בר רב לרב, ואמר ליה: נעשה כמגדל עבודה זרה.

הניחא למאן דאמר: עבודה זרה של גוי אסורה מיד, אלא למאן דאמר: עד שתעבד, תישתרי, דהא לא פלחה!

אמר ליה: כל אחת ואחת נעשית עבודה זרה, ותקרובת לחברתה. אי הכי, בתרייתא מיהא תשתרי!

אמר ליה:

אי ידעת לה, זיל שקלה.

רב אשי אמר:

כל אחת ואחת נעשית תקרובת לעצמה ותקרובת לחברתה.

תנן:

"מִצָּא בְּרֵאשׁוֹ: כְּסוּת,

וּמְעוֹת,

או בָּלִים - הָרִי אֱלוּ מוֹתְרִין,

פְּרִיְלֵי עֲנָבִים,

עֲטָרוֹת שֶׁל שְׂבָלִים,

יִינוֹת,

שְׁמָנִים,

וּסְלָתוֹת,

וְכָל דָּבָר שֶׁנִּיּוֹצָא בּוֹ קָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ - אָסוּר" (עבודה זרה נא:).

בשלמא "יינות שמנים וסלתות" - איכא כעין פנים,

ואיכא כעין זריקה משתברת,

אלא "פריילי ענבים ועטרות של שבליים" - לא כעין פנים איכא,

ולא כעין זריקה משתברת איכא!

אמר רבא אמר עולא:

כגון שבצרון מתחלה לכך.

7. נא, א**כ"י**

בלתי לה'. משמע שראוי לשם הכתוב מדבר:
זוקין. טייל"א:
לבני נח. כל זמן שלא ניתנה תורה אף ישראל נקראו בני נח:
חזיא לגבוה בבמה זידהו. דילפינן לקמן דמחוסר אבר נאסר להן ולא מום אחר:
אלא במחוסר אבר. דלא אשכחן דליתחזי לגבוה:
הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה. שגלוי וידוע לפניו שעתידי להקריב נח כדכתיב ויקח מכל הבהמה הטהורה וגו':
מלהחיות זרע נפקא. דבר שעושה פירות וטריפה שניקב קרום של מוח או שחתכו רגליה שוב אינה יולדת: אלא למייד טריפה יולדת איצטריך מכל החי למעוטה דלא נפקא מלהחיות זרע:
בדומין לך. ולא טרפה הלכך מכל החי למחוסר אבר אתא:
ודלמא נח גופיה טריפה הוה. ואע"ג דחי כמה שנים דלמא טריפה חיה ס"ל הלכך לא נפקא מאתן למעוטי טריפה ואתא מכל החי למעוטה ולא ממשמעוטה דהחי דהא טריפה חיה אלא מריבויא ומפרשים להאי החי לשון בריאות וטריפה הוא דאימעט אבל מחוסר אבר לא:
להחיות זרע למה לי. הא אימעוט טריפה:
אי מאתן. טריפה הוא דמעטיט אבל זקן וסריס מחמת חולי דאנא אמינא לצוותא בעלמא אמר רחמנא לעיילינהו וטריפה לא נייעול שתמות בתיבה אבל לעשות פירות לא איכפת ואפילו זקן וסריס ליעול קמשמע לן:

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: מניין לזובח בהמה בעלת מום לעבודה זרה שהוא פטור? שְׁנָאֵמַר: **"זבחה לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו"** (שמות כב, ט), לא אסרה תורה אלא כעין פנים.

הוי בה רבא:

במאי?

אילמא בדוקין שבעין - השתא לבני נח חזיא לגבוה בכמה דידהו, לעבודה זרה מיבעיא?! אלא? במחוסר אבר, וכדרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר:

מנין למחוסר אבר שהוא אסור לבני נח?

שְׁנָאֵמַר: **"ומכל החי מקל בשדו שנים מכל"**³⁰³ (בראשית ו, ט), אמרה תורה: הבא בהמה שחיין ראשי אברין שלה.

האי **"ומכל החי"** מיבעי ליה למעוטי טריפה!

מ**"להחיות זרע"**³⁰⁴ (בראשית ז, ג) נפקא.

הניחא למאן דאמר: טריפה אינה יולדת, אלא למאן דאמר: טריפה יולדת - מאי איכא למימר!

אמר קרא: **"אתה"** (בראשית ו, ט) -

"אתה" - בדומין לך.

ודלמא נח גופיה טריפה הוה!

"תמים"³⁰⁵ (בראשית ו, ט) כתיב ביה.

דלמא **"תמים"** - בדרךיו!

"צדיק" (בראשית ו, ט) כתיב ביה.

דלמא **"תמים"** - בדרךיו, ו**"צדיק"** במעשיו!

לא מצית אמרת דנח גופיה טריפה הוה, דאי סלקא דעתך נח טריפה הוה, אמר ליה רחמנא: דכּוּתְךָ - עייל, שלמין - לא תעיל!?

השתא דנפקא מ**"אתה"**, **"להחיות זרע"** למה לי?

אי מ**"אתה"** - הוה אמינא לצוותא בעלמא, ואפילו זקן ואפילו סריס, קא משמע לן להחיות זרע.

303 ומכל החי מקל בשדו שנים מכל תביא אל התבה להחיות אתה זכר ונקבה והיו

304 גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ

305 אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים הנה בדרתינו את האלהים התהלך נח

8. נא, א-ב

רפ"י

למרקוליס. אף על פי שאין עבודתו בזביחה: **לכדרכה.** לעבודת כוכבים שעבודתה בזביחה דהא נפקא לן מאיכה יעבדו: **עד כאן.** האי ולא יזבחו בפרשת שחטי חוץ כתיב ועד פסוק זה הענין מדבר בקדשים שהקדישים בשעת איסור הבמות לאחר שהוקם המשכן והקריבן בשעת איסור הבמות: **שהרי עונשן אמור.** שגילה לך הענין את עונשן שהן בכרת: **מכאן ואילך.** האי ולא יזבחו עוד: **בשעת היתר.** קודם שהוקם המשכן והזהיר הכתוב שאעי"פ שהיו מוקדשין לשם הקרבת במה לא יקריבום עוד בבמה לגבוה שנאמר את זבחייהם זבחים העומדים קודם לכן שהתירתי בבמה לגבוה בשעת איסור הבמות כזובח על פני השדה לעבודת כוכבים: **זו מצות עשה.** כאלו שהוקדשו קודם הקמת המשכן והקריבן אחרי כן בבמה שעובר בעשה: **יכול יהא ענוש כרת.** כאילו הקדישן בשעת איסור והקריבן דענוש בהן כרת לעיל: **זאת להם.** עשה ולא תעשה: **ואין אחרת להם.** כרת אלמא לאזהרת שחטי חוץ קדשים שהוקדשו בשעת היתר הבמות אתא ואזהרת מרקוליס מנלן: **קרי ביה ולא יזבחו וקרי ביה ולא עוד.** והאי עוד לא איצטריך שדי אזהרה אתרוייהו ותחשביה תרי לאוי:

אמר רבי אלעזר: מניין לשוחט בהמה למרקוליס שהוא חייב? שנאמר: "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים"³⁰⁶ (ויקרא יז, ז), אם אינו ענין לכדרכה, דכתיב: "איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם"³⁰⁷ (דברים יב, ל), תנהו ענין לשלא כדרכה.

והא להכי הוא דאתא?! האי מיבעי ליה לכדתניא:

"עד כאן, הוא מדבר בקדשים: שהקדישן בשעת איסור הבמות, והקריבן בשעת איסור הבמות, שהרי עונשן אמור, שנאמר: 'ואל פתח אהל מועד לא הביאו'"³⁰⁸ (ויקרא יז, ד).

נא, ב

עונש - ששמענו, אזהרה - מניין?

תלמוד לומר: "פן תעלה עלתיך"³⁰⁹ (דברים יב, ג),

וכדרבי אבין אמר רבי אילא, דאמר רבי אבין אמר רבי אילא: כל מקום שנאמר: "השמר",

"פן",

"אל" - אינו אלא בלא תעשה.

מכאן ואילך הוא מדבר בקדשים: שהקדישן בשעת היתר הבמות, והקריבן בשעת איסור הבמות,

שנאמר: "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים"³¹⁰ (ויקרא יז, ה), **שהתירתי לך בבר.**

"על פני השדה" (ויקרא יז, ה) - **מלמד שכל הזובח בבמה בשעת איסור הבמות, מעלה עליו הפתוב באילו הוא זובח על פני השדה.**

"והביאם לה" (ויקרא יז, ה) - **זו מצות עשה.**

ומצות לא תעשה - מניין?

תלמוד לומר: "ולא יזבחו עוד את זבחייהם"³¹¹ (ויקרא יז, ז).

יכול יהא ענוש כרת?

תלמוד לומר: "חקת עולם תהיה זאת להם"³¹² (ויקרא יז, ח), **זאת להם, ולא אחרת להם!**

אמר רבא:

קרי ביה: "ולא יזבחו",

וקרי ביה: "ולא עוד".

306 ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדירתם

307 השומר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני

308 ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונקרת האיש ההוא מקרב עמו

309 השומר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה

310 למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאם לה' אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו זבחי שלמים לה' אותם

311 ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדירתם

312 ואלהם תאמר איש איש מביט ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם אשר יעלה עלה או זבח

9. נא, ב

רפ"י

מתני'

מצא בראשו. של מרקוליס מעות כסות וכלים מותרין שאינן של נוי כדמפרש בגמרא:

גמ'

עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם. משמע שהיו מקריבין עץ ואבן וכסף וזהב וקרי ליה קרא שקוצים אלמא כל מה דמקריבין קמיה מיתסר:

וכתוב אחד אומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם. אבל עץ ואבן לא כתיב:

הא כיצד עמהן דומיא דעליהן. מה עליהן דבר של נוי אסור דהא כסף וזהב הוא אף עמהן דכתיב עץ ואבן אם של נוי הוא אסור ואם לאו מותר ולקמן פריך הא מעות דבר של נוי הוא:

כל שעמהם. דהא כתיב נמי עץ ואבן וסתם עץ ואבן לאו דנוי ניהו:

א"כ לא יאמר עליהם. כוליה קרא לא איצטריך דהשתא מה שעמהן דאינו עליו ממש אשמועינן קרא דשקוצים ניהו ואסירי שעליהן מיבעיא לך לשון אחר כל שעמהן דאשר ריבויא הוא:

מעות דבר של נוי הוא. ואמאי קתני מתני' דמותר:

מקופלת. מכופלת פלייד"א בלע"ז:

דסחיפא לה משכילתא ארישיה. כפויה לו גביע ארישיה ואינה עשויה כמין כובע אלא כלי ארוך ובלשון כנען אקדון ונותנין בו מים כדאמרינן (שבת דף עז:): משיכלא משי כולה שמכבסין בו בגדים ורוחצין בו ידיהן:

קלקלין. מחיצה היא פרוסה לפני עבודת כוכבים וקלקלין הוא כינוי של קלעים:

אפי' מים ומלח. דלא לנוי הוא כיון דכעין פנים ניהו הוה תקרובת:

חוץ לקלקלין. לאו משום תקרובת איתיה:

הלכך של נוי אסור. דנפקא מאשר עמהן:

שאינו של נוי מותר. ואפי' הוא כעין פנים דהא חוץ לקלקלין לא מנחי תקרובת:

משנה

מצא בראשו: מעות,

כסות,

או כלים - הרי אלו מותרין.

פרנולי ענבים,

עטרות של שבליים,

יינות,

ושמנים,

וסלתות,

וכל דבר שפיוצא בו קרב על גבי המזבח - אסור.

גמרא

מנהני מילי?

אמר רב חייא בר יוסף אמר רבי אשיאי:

כתוב אחד אומר: **"ותראו את שקוציהם,**

ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם" (דברים כט, טז),

וכתוב אחד אומר: **"לא תחמוד כסף וזהב עליהם"**³¹³ (דברים ז, כה),
הא כיצד?

"עמהם" - דומיא ד**"עליהם"**,

מה **"עליהם"** - דבר של נוי אסור,

שאינו של נוי - מותר,

אף **"עמהם"** - דבר של נוי אסור,

ושאינו של נוי - מותר.

ואימא: **"עליהם"** דומיא ד**"עמהם"**,

מה **"עמהם"** - כל מה שעמהם,

אף **"עליהם"** - כל שעליהם!

אם כן, לא יאמר **"עליהם"**.

"מעות" - דבר של נוי הוא!

אמרי דבי רבי ינאי:

בכיס קשור ותלוי לו בצוארו.

"כסות" - דבר של נוי הוא!

אמרי דבי רבי ינאי:

בכסות מקופלת ומנוחת לו על ראשו.

"כלי" - דבר של נוי הוא!

אמר רב פפא:

דסחיפא ליה משכילתא ארישיה.

אמר רב אסי בר חייא:

כל שהוא לפנים מן הקלקלין - אפילו מים ומלח אסור,

חוץ לקלקלין: דבר של נוי - אסור,

שאינו של נוי - מותר.

רש"י

אין קלקלין. אין תורת קלקלין
לא לפעור ולא למרקוליס:
למאי הלכתא. אין לו קלקלין:
אי נימא. דלא מיתסר דבר שאין
של נוי לפנים מקלקלין דידיה
כשאר עבודת כוכבים:
השתא פעורי מפערין קמיה.
מתריזין לפניו:
אפי' חוץ כפנים דמי. ומיתסר
שהרי כל עבודתו דרך בזיון
וקלקלין הוי צניעות ולכבוד
הלכך לא שייכי ביה ולא מפסקי:

אמר רבי יוסי בר חנינא:

נקטינן: אין קלקלין לא לפעור
ולא למרקוליס.

למאי?

אילימא דאפילו פנים כחויך דמי, ושרי - השתא פעורי מפערין קמיה,
מים ומלח לא מקרבין ליה??!

אלא: אפילו חוץ כפנים דמי, ואסור.

10. נא, ב

רש"י

מתני'

נהנין ממנה שלא בטובה. שלא יעלו שכר לכומרים דאין הקדש לעבודת כוכבים כדאמרן בפי כל הצלמים (לעיל דף מד):

גמ'

עובדיה. עובדי כוכבים העובדין אותה לא איכפת לן אי יהבינן להו שאר טובת הנאה פורתא: כ"ש ארישא. דכיון דכולה דעבודת כוכבים אסור לתת שכר:

משנה

עבודה זרה שהיה לה גינה או מרחץ:
נהניו מהו שלא בטובה,
ואין נהניו מהו בטובה.

היה שלה ושל אחרים - נהניו מהו בין בטובה ובין שלא בטובה.

עבודה זרה: של נכרי - אסורה מיד.

ושל ישראל - אין אסורה עד שתיעבד.

גמרא

אמר אביי:

"בטובה" - בטובת כומריין,
"שלא בטובה" - שלא בטובת כומריין.
לאפוקי טובת עובדיה, דשרי.

איכא דמתני לה אסיפא:

"היה שלה ושל אחרים נהניו מהו בטובה ושלא בטובה".

אמר אביי:

"בטובה" - בטובת אחרים,
"שלא בטובה" - שלא בטובת כומריין.

מאן דמתני אסיפא - כל שקנ ארישא.

ומאן דמתני ארישא - אכל אסיפא, כיון דאיכא אחרים בהדה, אפילו בטובת כומריין נמי שפיר דמי.

11. נא, ב - נב, א

רס"ז

בכלים שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים הכתוב מדבר. ולקמן פריך הא מקומות כתיב: מכאן אמרו עבודת כוכבים של עובד כוכבים. ולקמן פריך הא בכלים אוקימתה עבודת כוכבים מנלן דעד שתיעבד: חילוף הדברים. ולקמן מפרש טעמא: את אלהיהם. את אלהיהם בההיא קרא כתיב:

"עבודה זרה של נברי - אסורה מיד".

מתניתין מני?

רבי עקיבא היא.

דתנא:

"אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים"³¹⁴ (דברים יב, ב),

בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדבר.

יכול: עשאום ולא גמרום?

גמרום ולא הביאום?

הביאום ולא נשתמשו בהן?

יכול יהו אסורים?

תלמוד לומר: "אשר עבדו שם הגוים" - שאין אסורין עד שיעבדו;

מכאן אמרו: עבודה זרה של נברי - אינה אסורה עד שתיעבד,

ושל ישראל אסורה מיד,

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

חילוף הדברים:

עבודה זרה של נברי - אסורה מיד,

ושל ישראל - עד שתיעבד.

אמר מר:

"בכלים שנשתמשו בהן לעבודה זרה הכתוב מדבר".

הא "מקומות" כתיב!

אם אינו ענין למקומות, דלא מיתסרי, דכתיב: "אלהיהם על ההרים" (דברים יב, ב),

ולא ההרים אלהיהם,

תנהו ענין לכלים.

נבא

12. נב, א

"מִנְּבֹאן אָמְרוּ: עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נְכָרֵי אֵינָה אֲסוּרָה אֲלָא עַד שֶׁתַּעֲבֹד, וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל מִיָּד."

וְהָא בְּכֵלִים אוֹקִימָנָא לָהּ!

אָמַר קָרָא: **"אֲשֶׁר אַתֶּם יְרֻשִׁים אַתֶּם אֵת אֱלֹהֵיהֶם"** (דברים יב, ב),
מְקִישׁ **"אֱלֹהֵיהֶם"** ל'כֵלִים',
מֵה 'כֵלִים' עַד שֶׁיַּעֲבֹדוּ - אִף **"אֱלֹהֵיהֶם"** נִמְי עַד שֶׁיַּעֲבֹדוּ.

וְרַבֵּי עֲקִיבָא דָּלָא מְקִישׁ,
אָמַר לָהּ: **"אַת"** הַפְּסִיק הָעֲנִין.

וְרַבֵּי יִשְׁמַעֵאל, אֲשַׁכְּחֹן עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נְכָרֵי דְאִין אֲסוּרָה עַד שֶׁתַּעֲבֹד,
דִּישְׁרָאֵל דְּאֲסוּרָה מִיָּד - מִנָּא לִיָּה?

סְבָרָא הוּא: מִנְּכָרֵי עַד שֶׁתַּעֲבֹד,
דִּישְׁרָאֵל אֲסוּרָה מִיָּד.

אִימָא: דִּישְׁרָאֵל כָּלֵל וְכָלֵל לָא!

הַשְׁתָּא גְּנִיזָה בְּעֵינָא, אִיתְסוּרֵי לָא מִיתְסָרָא!?

וְאִימָא: כְּדִנְכָרֵי!

אָמַר קָרָא: **"וְאַת חֲטָאתֶכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֵת הָעֶגְל"**³¹⁵ (דברים ט, כא),
מִשְׁעַת עֲשִׂיָּה קָם לִיָּה בְּחֲטָא.

אִימָא: הֵנִי מִלֵּי לְמִיקָם גְּבָרָא בְּחֲטָא,
אִיתְסוּרֵי לָא מִיתְסָרָא!

אָמַר קָרָא: **"אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה"**³¹⁶ (דברים כז, טו),
מִשְׁעַת עֲשִׂיָּה קָם לִיָּה בְּ"אֲרוּר".

אִימָא: הֵנִי מִלֵּי לְמִיקָם גְּבָרָא בְּ"אֲרוּר",
אִיתְסוּרֵי לָא מִיתְסָרָא!

"תּוֹעֵבַת ה'" כְּתִיב (דברים כז, טו).

וְרַבֵּי עֲקִיבָא,

דְּבַר הַמְּכִיָּא לִידֵי תּוֹעֵבָה.

וְרַבֵּי עֲקִיבָא, עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נְכָרֵי דְּאֲסוּרָה מִיָּד - מִנָּא לִיָּה?

אָמַר עוּלָא:

אָמַר קָרָא: **"כְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ"**³¹⁷ (דברים ז, כה),
מִשְׁפָּסְלוּ נַעֲשֶׂה אֱלוֹהַ.

וְאִידֵךְ?

כָּס"י

מְקִישׁ אֱלֹהוֹת לְמִקוּמוֹת.
דְּאוֹקִימִין בְּכֵלִים:
מֵה כֵלִים עַד שֶׁיַּעֲבֹדוּ. דְּכְתִיב
אֲשֶׁר עֲבָדוּ שָׁם:
הַשְׁתָּא גְּנִיזָה בְּעֵינָא. דִּילְפִינָן
לְקָמָן מוֹשֵׁם בְּסִתְרָא:
וְאִימָא כְּדַעוּבָד כּוֹכְבִים. עַד
שֶׁתַּעֲבֹד:
וְר"ע. דְּאִמַר בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל עַד
שֶׁתַּעֲבֹד הָאִי תּוֹעֵבַת ה' לָאו
דְּמִיתְסָר מִשְׁעַת עֲשִׂיָּה אֲלָא
ה"ק אֲרוּר מִשְׁעַת עֲשִׂיָּה דְּעִיָּה
מְבִיאָתוּ לִידֵי תּוֹעֵבָה שְׁעוּבָדָה:

³¹⁵ וְאַת חֲטָאתֶכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֵת הָעֶגְל לְקַחְתִּי וְאֲשַׁרְף אֹתוֹ בְּאֵשׁ וְאָמַת אֹתוֹ טוּחוּן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר יִדַּק לְעַפְרָא וְאֲשַׁלְף אֵת עַפְרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן הַהָר

³¹⁶ אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תּוֹעֵבַת ה' מַעֲשֵׂה יָדָי חֲרָשׁ וְשָׁם בְּסִתְרָא וְעֵנּוּ כָל הָעַם וְאָמְרוּ אָמֵן

³¹⁷ כְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ לֹא תִחַמְדוּ מִסֶּף וְזָהַב עֲלֵיהֶם וְלִקְחֹתָ לָהֶן כֶּן תִּזְקַשׁ בּוֹ מִי תּוֹעֵבַת ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא

ההוא מיבעי ליה לְכַדְתְּנִי רַב יוֹסֵף,

דְּתַנִּי רַב יוֹסֵף:

"מִנֵּין לְגוֹי שְׁפוֹסֵל אֱלוֹהוּ?

שְׁנַאמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרַפּוּן בְּאֵשׁ" (דברים ז, כה).

וְאֵיךְ?

נִפְקָא לִיה מִשְׁמוּאֵל,

דִּשְׁמוּאֵל רְמִי,

כְּתִיב: "לֹא תַחֲמוֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם" (דברים ז, כה),

וְכְתִיב: "וְלִקְחַתְּ לָךְ" (דברים ז, כה),

הָא כִּי־עַד?

פְּסָלוּ לְאֱלוֹהֵי - "לֹא תַחֲמוֹד",

פְּסָלוּ מֵאֱלוֹהֵי "וְלִקְחַתְּ לָךְ".

וְרַבֵּי עֲקִיבָא, אֲשַׁפְחוּ: עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל נְכָרֵי אֶסְרוּהָ מִיָּד,

יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁתַּעֲבֹד - מִנָּלָן?

אָמַר רַב יְהוּדָה:

אָמַר קְרָא: "וְשֵׁם בְּסִתְרֵךְ"³¹⁸ (דברים כז, טו),

עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ דְּבָרִים שְׁבַפְתֵּר.

וְאֵיךְ?

ההוא מיבעי ליה לְכַדְרַבֵּי יִצְחָק,

דְּאָמַר רַבֵּי יִצְחָק:

מִנֵּין לְעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁטְעוּנָה גְּנִיזָה?

שְׁנַאמַר: "וְשֵׁם בְּסִתְרֵךְ".

וְאֵיךְ?

נִפְקָא לִיה מְדַרְבַּב חֲסֵדָא אָמַר רַב,

דְּאָמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר רַב:

מִנֵּין לְעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁטְעוּנָה גְּנִיזָה?

שְׁנַאמַר: "לֹא תִטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח"³¹⁹ (דברים טז, כא),

מַה מִּזְבַּח טְעוּן גְּנִיזָה, אִף אֲשֶׁרָה טְעוּנָה גְּנִיזָה.

וְאֵיךְ?

ההוא מיבעי ליה לְכַדְרֵיִש לְקִישׁ,

דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ:

כָּל הַמַּעֲמִיד דִּינָן שְׂאִינוּ הַגּוֹן כְּאִילוּ נוֹטֵעַ אֲשֶׁרָה בִּישְׂרָאֵל,

שְׁנַאמַר: "שְׁפֹטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ"³²⁰ (דברים טז, יח),

וְסִמְיָה לִיה: "לֹא תִטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ" (דברים טז, כא).

אָמַר רַב אֲשִׁי:

וּבְמִקּוֹם תְּלִמִידֵי חֲכָמִים, כְּאִילוּ נִטְעוּ אֲצֵל מִזְבַּח, שְׁנַאמַר: "אֲצֵל מִזְבַּח".

רַס"י

שְׁפוֹסֵל אֱלוֹהוּ. שִׁיכוֹל לִבְטֹלוּ:

כְּתִיב לֹא תַחֲמוֹד וְכְתִיב וְלִקְחַתְּ

לָךְ. וְתִרְוִיחֶהּ בְּחַד קִרְא וְרִישָׁא

דְּקִרְא פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרַפּוּן

בְּאֵשׁ לֹא תַחֲמוֹד וְגו':

ה"ק פִּיסְלוּ לֵאלֹהֵי. שִׁיפָה

לְעֲבוּדַת כּוֹכָבִים לֹא תַחֲמוֹד:

פְּסָלוּ מֵאֱלוֹהֵי. שְׁבַטְלוּ מִלְשׁוֹן

פְּסוּלַת וְלִקְחַתְּ לָךְ דְּפְסִילֵי

דְּרִישָׁא דְּקִרְא תְרִי גּוֹוִנִי מִשְׁמַע

וְדִרְשִׁינָן לִיה אֲאִיסוּר וְאֵהִיתֵר

דְּקִרְא:

דְּבָרִים שְׁבַפְתֵּר. עֲבוּדוֹת שְׁבַפְתֵּר

הוּא עוּבְדָה שְׁלֵא יִשְׁמַעוּ בִּיד

וְיִסְקְלוּהוּ:

שְׁטְעוּנָה גְּנִיזָה. דְּכִשְׁהִיא שְׁלִימָה

גְּנוּזָה בְּקִרְקַע:

מַה מִּזְבַּח טְעוּן גְּנִיזָה. דְּהָא אִסוּר

בְּהִנָּא:

אֲצֵל מִזְבַּח. תְּלִמִידֵי חֲכָמִים

דְּאִשִּׁירָה אוֹקְמִינָן בְּדִינָן שְׂאִינוּ

הַגּוֹן הַלְכָךְ מִזְבַּח נְמִי בְּגִבְרֵי:

318 אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת ה' מַעֲשֵׂה יָדָי חֲדָשׁ וְשֵׁם בְּסִתְרֵךְ וְעֵנּוּ כָּל הָעָם וְאָמְדוּ אִמּוֹן

319 לֹא תִטֵּעַ לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ

320 שְׁפֹטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק

13. נב, א**רש"י**

ריתך כלי. כלי שנשבר והקיש עליו בקורנס עד שריקעו ונתפשט ונתמלא פגמתו:

בין לר' ישמעאל כו'. משמשי עבודת כוכבים של עובד כוכבים אין אסורין עד שיעבדו כדאמרן לעיל (דף נא.) הביאום ולא נשתמשו בהן יכול יהו אסורין ת"ל אשר עבדו ורייע בעבודת כוכבים עצמה פליג אבל בכלים לא פליג:

משמשינן. דישראל משמשי עבודת כוכבים דעובד כוכבים גמר ולא מיתסר עד שישתמשו בהן לעבודת כוכבים:

עשה. עשאו (כולו) לעבודה מתחילה:

חזרו לטומאתן ישנה. וצריכה טבילה וביציאות השבת (דף טז:) מפרש טעמא גזרה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה וקא מיבעיא כלי שנשתמשו בו לעבודת כוכבים ואמרי' במסכת שבת בפ' א"ר עקיבא (דף פג.) משמשיה טמאין שברן כדי לטהרן וחזר וריתכן לעבודת כוכבים ועדיין לא נשתמשו בו מי הדר לטומאה קמיייתא או לאו:

מי אמרינן ה"מ. דחוזרין לטומאתן ישנה דאורייתא:

אבל טומאת. עבודת כוכבים דרבנן היא וקראי אסמכתא בעלמא:

שאר טומאות דרבנן. כגון כלי דמטמאו במשקין דמדאורייתא לא מטמאו משקין כלי ורבנן גזור משום משקה זב וזבה כגון רוקו ומימי רגליו דאב הטומאה נינהו ומטמאי כלי:

חדא מגו חדא. כלומר בשאר טומאות נמי מיבעיא ליה והאי דנקט עבודת כוכבים שאילה אחרת [היא] הנשאלת מתוך פשטה של ראשונה את"ל בשאר טומאות דרבנן לא הדרה הכא מאי:

בעי רב המנונא:

ריתך כלי לעבודה זרה, מהו?

עבודה זרה דמאן?

אילמא עבודה זרה דנכרי - בין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא משמשי עבודה זרה הן, ומשמשי עבודה זרה - אין אסורין עד שיעבדו!

ואלא עבודה זרה דישראל, אליבא דמאן?

אילמא אליבא דרבי עקיבא - השתא היא גופה לא מיתסרא עד שתעבד, משמשיה מיבעיא! ואלא אליבא דרבי ישמעאל דאמר: אסורה מיד,

מאי?

משמשינן ממשמשינן גמרינן,

מה התם - עד שיעבדו,

אף הכא - עד שיעבדו,

או דלמא מינה?

גמר, מה היא אסורה מיד, אף משמשיה אסורין מיד?

מאי איריא דקא מיבעיא ליה "ריתך כלי"? תיבעי ליה "עשה"!

רב המנונא משום טומאה ישנה קמיבעיא ליה,

דתנן:

"כלי מתכות, פשוטיהו, ומקבליהו - טמאין,

נשתברו - טהרו,

חזר ועשאן בלים - יחזרו לטומאה ישנה" (כלים יא, א).

והכי קמיבעיא ליה:

פי הדרא טומאה, הני מילי לטומאה דאורייתא, אבל טומאה דרבנן - לא,

או דלמא:

לא שנא?

ותיבעי ליה שאר טומאות דרבנן!

חדא מגו חדא קמיבעיא ליה:

טומאה דרבנן מי הדרא, או לא הדרא?

אם תימצי לימא לא הדרא -

טומאה דעבודה זרה, משום חומרא דעבודה זרה מי שויה רבנן כטומאה דאורייתא או לא?

תיקו.

14. נב, א-ב

רס"ז

תקרובת עבודת כוכבים של אוכלין מהו. מי סלקא טומאה מינייהו ע"י ביטול או לא:
ותיבעי לך כלים. שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים אי סלקא טומאה מינייהו כי היכא דסלקא איסורא:
כיון דאית להו טהרה. כשאר טומאות במקוה הכא דמקוה דידיה היינו ביטול כיון דאיסורא בטיל מינייהו טומאה ודאי נמי סלקא:
כי קמיבעיא לן אוכלין. דלית להו טהרה כשאר טומאות במקוה:
ותיבעי ליה עבודת כוכבים. של אוכלין כגון השתחוה לפת ותיבעי לך אי סלקא טומאה בביטול או לא:
מאי כיון דאיסורא לא בטיל. מדרב גידל בריש פירקין (דף נ.) בשאר טומאה דלית ליה טהרה במקוה דנימא כי היכי דשאר טומאות סלקי הא נמי קלה למיסק מנייהו:
טומאה נמי לא בטלה. כיון דליכא למימר הכי:

בְּעֵי מִינֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן מֵרַבִּי יֵאָאִי:

תְּקֻרְבַּת עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל אוֹכְלִים - מַהוּ?

מִי מֵהֵנִיא לָהּ בִּיטוּל, לְטַהֲרֵנָּהוּ מֵטוּמְאָה, אוֹ לֹא?

וְתִבְעֵי לִיהּ פְּלִים!

"פְּלִים" - לֹא קָמִיבְעִיא לִיהּ, כִּיּוֹן דְּאִית לָהּ טַהֲרָה בְּמִקְוֵה טוּמְאָה נְמִי בְּטָלָה, כִּי קָמִיבְעִיא לִיהּ אוֹכְלִין.

וְתִבְעֵי לִיהּ עֲבוּדָה זָרָה גּוֹפָה!

עֲבוּדָה זָרָה גּוֹפָה לֹא מִיבְעִיא לִיהּ,

כִּיּוֹן דְּאִיסוּרָה בְּטִיל, טוּמְאָה נְמִי בְּטָלָה.

כִּי קָא מִיבְעִיא לִיהּ - תְּקֻרְבַּת לְעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל אוֹכְלִין - מַאי?

כִּיּוֹן דְּאִיסוּרִיָּה לֹא בְטִיל, כְּדָרְב גִּידֵל, טוּמְאָה נְמִי לֹא בְטָלָה,

אוֹ דְלָמָּא:

אִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא לֹא בְטִיל,

טוּמְאָה דְרַבְנָן בְּטִיל?

נב,ב

תיקו.

15. נב, ב

ר"י

בית חוניו מפרש בשמעתין בתרייתא דמנחות חוניו בנו של שמעון הצדיק שברח למצרים מפני אחיו ובנה שם מזבח ופליגי התם איכא למייד לשם עבודת כוכבים ואיכא למייד לשייח' וקמיבעיא ליה לר' יוסי בן שאול אליבא דמייד לאו בית עבודת כוכבים היא דאליבא דמייד דעבודת כוכבים היא לא קמיבעיא ליה דהשתא להדיוט אסורין כדאמר לעיל בכלים שנשתמשו בהן לעבודת כוכבים הכתוב מדבר לגבוה מיבעיא:

ואין צ"ל לדבר אחר כהנים ששימשו לעבודת כוכבים אין צ"ל שלא ישמשו עוד למקדש כדכתיב ביחזקאל (מד) יען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם וגוי' וכתיב בתריה לא יגשו אלי לכהן לי ומדקאמר אין צ"ל לדבר אחר מכלל דבית חוניו לאו דבר אחר הוא ואפי"ה קתני דכהנים אסירי וקמיבעיא ליה לר' יוסי כלים מאי:

כהנים דבני דעה נינהו וידעי שנאסרו הבמות אף לשם גבוה והלכו ועבדו בבמה הוא דקנטו רבנן:

אבל כלים לא קנסי או דלמא לא שניא:

מקרא היה בידינו בהנך דעבודת כוכבים דהיכא דמדאורייתא הוה בהו טעמא להתירא קנסוהו רבנן אפי"ה דלאו בני דעה נינהו הי"ג אפי"ה דלאו בית עבודת כוכבים ולא מיתסרי מדאורייתא קנסוהו רבנן בכלים ככהנים:

כל הכלים כהנים שבימי חזקיהו היו מגידין לו כל הכלים של בית המקדש אשר הניח אחז במלכותו במעלו לעבודת כוכבים:

הכנו והקדשנו מאי לאו הכנו דאטבלינ' מטומאת עבודת כוכבים:

הקדשנו דאקדישננהו שחזרו ומשחום בשמן המשחה אלמא כיון דמדאורייתא לא מתסרי דהא הקדש נינהו ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו אינהו נמי לא גזרו עלייהו הואיל ולא בני דעה נינהו:

שהחזרת לי אבדתי זהו המקרא ששכחתי:

שהקדשנו אחרים תחתיהן אבל הנך קנסוהו רבנן וגזזום:

מזרחית צפונות שימוש ארבע לשכות שהיו במקצעות העזרה קא חשיב במס' מדות (פ"א מ"ו):

ואמר רב ששת ששיקצו לעבודת כוכבים אלמא אפי"ה דלהדיוט לא מיתסרי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גזר בהו רבנן לבני גבוה ואפי"ה דלאו בני דעה נינהו ובבית חוניו נמי אפי"ה דלאו בית עבודת כוכבים ולא מיתסרי כלים ידיה מדאורייתא גזר בהו רבנן:

התם קרא אשכח ודרוש דמדאורייתא אסירי אפי"ה להדיוט:

דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה מכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יצאו כליו לחולין וכיון דנפקי לחולין קניניהו בהפקירא והוה להו דידהו וכשנשתמשו בהן לעבודת כוכבים נאסרו:

אמרי הנך דבית חשמונאי כשנכנסו היכי נעביד:

ניתברינהו על יד עובד כוכבים כדי לבטלן:

אבנים שלימות שאין בהם פגמיות ואפילו בפגמיות סכין שתחגור בה צפורן פוסלת בהן כדאמרין בהכל שוחטין (חולין יח):

ננסרינהו לאחר שבירתן להשוות פגמתן לא נתנף עליהם ברזל כתיב ועמדו וגזזום:

ונתברינהו כדי לבטלן מעבודת כוכבים:

ונשקלינהו לנפשייהו שהרי חולין הן וכדקאמרת ובאו בה פריצים וחללוה:

משום כספה וזהבה של ירושלים שרובה הקדש:

טריינא הדריינא שיפא מטבעות של ירושלים טריינא הדריינא על שם מלכי רומי מעשו הצורות ושמש טוריניוס אדריינוס:

שיפא ישן ביותר שנישוף מחמת יושנו ואין הצורה ניכרת:

בעא מיניה רבי יוסי בן שאול מדבי:

כלים ששימשו בהן בבית חוניו, מהו ששישתמשו בהן בבית המקדש?

וקא מיבעיא ליה אליבא דמאן דאמר: בית חוניו לאו בית עבודה זרה היא, דתנן:

"נהנים ששימשו בבית חוניו - לא ישמשו במקדש שבירושלים,

ואינו צריך לומר לדבר אחר" (מנחות קט.).

כהנים הוא דקנסינהו רבנן, משום דבני דעה נינהו, אבל כלים - לא,

או דלמא:

לא שנא?

אמר לו:

אסורים הן,

ומקרא ה"ה בידינו ושכחננהו.

איתיביה:

"כל הכלים אשר הניח המלך אחז במלכותו במעלו והקדשנו"³²¹ (דברי הימים ב' כט, יט),

מאי לאו "הכנו" דאטבלינהו,

"הקדשנו" - דאקדישננהו!

אמר לו: ברוך אתה לשמים שהחזרת לי אבדתי:

"הכנו" - שגזזום,

ו"הקדשנו" - שהקדשנו אחרים תחתיהם.

לימא מסייע ליה:

"מזרחית צפונות, בה גזזו בית חשמונאי את אבני המזבח ששיקצו אנשי יון" (מידות א, ו).

ואמר רב ששת:

ששיקצו לעבודה זרה!

אמר רב פפא:

התם - קרא אשכח ודרש,

דכתיב: "ובאו בה פריצים וחללוה"³²² (יחזקאל ז, כב).

אמרי: היכי נעביד?

ניתברינהו - "אבנים שלמות"³²³ (דברים כז, ו) אמר רחמנא!

ננסרינהו - "לא תניף עליהם ברזל"³²⁴ (דברים כז, ה) אמר רחמנא!

ואמאי? ליתברינהו ולישקלינהו לנפשייהו!

מי לא אמר רב אושעיא: בקשו לגזוז כל קסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים;

והוינן בה: ירושלים הויא רובא דעלמא?

אלא אמר אביי:

בקשו לגזוז דינרא הדריינא טורינא שיפא, מפני טבעה של ירושלים,

עד שפמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר: "ובאו בה פריצים וחללוה" (יחזקאל ז, כב)!

התם - לא אשתמשו בהו לגבוה.

הכא - פיון דאשתמשו בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמושי בהו הדייטא.

³²¹ **ואת כל הכלים אשר הניח המלך אחז במלכותו במעלו והקדשנו והנם לפני מזבח ה'**

³²² **והסבותי פני מהם וחללו את צפוני ובאו בה פריצים וחללוה**

³²³ **אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך והעלית עליו עולת לה' אלהיך**

³²⁴ **ובנית שם מזבח לה' אלהיך מזבח אבנים לא תניף עליהם ברזל**

16. נב, ב

רס"י

משנה

נכרי - מבטל עבודה זרה שלו, ושל חברו, וישראל - אין מבטל עבודה זרה של נכרי.

המבטל עבודה זרה - מבטל משמשיה, ביטל משמשיה: משמשיו - מותרין, והיא - אסורה.

גמרא

מתני ליה רבי לדבי שמעון ברבי:

"נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל חברו".

אמר לו: רבי, שנית לנו בילדותך: נכרי מבטל עבודה זרה שלו ושל ישראל. וישראל מי קא מבטלה?! והא "ישם בסתר"³²⁵ (דברים כז, טו) כתיב!

אמר רבי הילל בריה דרבי זולס: לא נצרכה שייש לו בה שותפות.

בילדותו מאי קסבר?
ובקנותו מאי קסבר?

בילדותו סבר: ישראל אדעתא דנכרי פלח, כיון דנכרי מבטל דנפשיה - דישאל נמי מבטלה.

ובקנותו סבר: ישראל אדעתא דנפשיה פלח, כי מבטל נכרי דנפשיה, דישאל לא בטיל.

איכא דמתני לה אסיפא:

"ישראל אינו מבטל עבודה זרה של נכרי".

פשיטא!

נגא אמר רבי הילל בריה דרבי זולס:

לא נצרכה שייש לו בה שותפות,

וקא משמע לן: ישראל הוא דלא מבטל דנכרי,

אבל נכרי דנפשיה מבטל.

איכא דמתני לה אברייא:

"רבי שמעון בן מנסיא אומר:

עבודה זרה של ישראל - אין לה בטילה עולמית".

מאי "עולמית"?

אמר רבי הילל בריה דרבי זולס:

לא נצרכה, אלא שייש לו לגוי בה שותפות,

וקא משמע לן: ישראל אדעתא דנפשיה פלח.

מתני ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים. דעובד כוכבים פוסל אלוהו ולפינן ולא ישראל וכל שכן דישאל אינו מבטל עבודת כוכבים דישאל דאין לה בטילה עולמית דהא ושם בסתר כתיב:

גמ'

שנית לנו בילדותך שלו ושל ישראל. ועכשיו אתה שונה לנו ושל חברו אבל של ישראל לא: ומקשי תלמודא דישאל מי בטלה והא ושם בסתר כתיב: שיש לו לעובד כוכבים בה שותפות. ובקנותו חזר בו דאף על גב שיש לו שותפות אינו יכול לבטל חלקו של ישראל: ואיכא דמתני לה. לר' הילל בריה דר' זולס:

אסיפא. דמתניתין:

א"ר הילל לא נצרכה אלא שיש לו. לישראל שותפות בה והא גופה לא אצטריך לאשמועין דהא נמי פשיטא שאינו יכול לבטל חלקו של עובד כוכבים שאפילו שלו אין יכול לבטל אלא למידק מינה ישראל הוא דלא מבטל חלק העובד כוכבים אבל עובד כוכבים יכול לבטל חלק עצמו ולא אמרינן כי היכי דחלקו של ישראל לא בטיל חלק של עובד כוכבים נמי לא בטיל:

שיש לו לעובד כוכבים בה שותפות. אפילו ביטל עובד כוכבים חלקו ההוא דישאל לא בטיל:

וקמ"ל ישראל אדעתא דנפשיה פלח. ולא תלי בדעת עובד כוכבים:

17. נג, א

כ"י

מתני'

פחסה. מיעכה בקורנס:

גררה. בטיט סחוב והשלך:

אינה בטילה. דלפום שעתא רתח

עלה והדר פלח לה כל הני ביטולי

בעובד כוכבים קמיירי:

גמ'

שפחסה בפניה. וקלקל צורתה:

משנה

ביצד מבטלה?

נגא

קטע ראש אזנה, ראש חוטמה, ראש אצבעה,

פחסה, אף על פי שלא חיסרה,

ביטלה;

רק בפניה, השתין בפניה, גררה, זרק בה את הצואה

הרי זו אינה בטילה.

מכרה או משכנה:

רבי אומר:

ביטל,

וחכמים אומרים:

לא ביטל.

גמרא

כי לא חיסרה, במאי ביטלה?

אמר רבי זירא:

שפחסה בפניה.

רפ"י

מנהגי מילי. דהדר פלח לה :
 וקלל במלכו. מקלל את עבודת
 כוכבים שלו ומבזה אותה :
 ופנה למעלה. לבו למעלה
 לשמים :
 ואל ארץ יביט. חוזר ועובד
 עבודת כוכבים שלו :

18. נג, א

"דַקֵּק בַּפְּנִיָּה, וְהִשְׁתִּין בַּפְּנִיָּה [...] הָרִי זוֹ אֵינָה בְּטִילָה].

מְנַהֵּגֵי מִיָּלִי?

אָמַר חֲזַקְיָה:

דְּאָמַר קָרָא: "וְהָיָה כִּי יִדְעַב וְהִתְקַצַּף וְקָלַל בְּמַלְכוֹ וּבֵאלֹהֵיוֹ וּפָנָה לְמַעְלָה"³²⁶ (ישעיה ח, כא),
 וּכְתִיב בְּתַרְיָה: "וְאֵל אֶרֶץ יִבִּיט וְהִנֵּה צָרָה וְחֲשֻׁכָה"³²⁷ וְגו' (ישעיה ח, כב),
 דְּאָף עַל גַּב דְּקָלַל מַלְכוֹ וְאֵלֹהֵיוֹ וּפָנָה לְמַעְלָה, "אֵל אֶרֶץ יִבִּיט".

³²⁶ וְעַבַר מַה נִקְשָׁה וְדָעַב וְהָיָה כִּי יִדְעַב וְהִתְקַצַּף וְקָלַל בְּמַלְכוֹ וּבֵאלֹהֵיוֹ וּפָנָה לְמַעְלָה
³²⁷ וְאֵל אֶרֶץ יִבִּיט וְהִנֵּה צָרָה וְחֲשֻׁכָה מַעוֹף צוּקָה וְאִפְלָה מִנְדָח

19. נג, א**רפ"י**

זעירי משמיה דרבי יוחנן ור' ירמיה בר אבא משמיה דרב. פליגי בטעמא דמתני: סתם לוקחי מתכת צורפים הן: **בצורף עובד כוכבים.** שמכרה עובד כוכבים לצורף חבירו התם קאמרי רבנן דלא בטלה דסבר המוכר כיון דלוקח זה עובד כוכבים הוא פלח לה ולא תבר לה: **אבל מכרה עובד כוכבים לצורף ישראל.** מסתמא בטלה מדעתיה דמידע ידע דהאי תבר לה:

נראין דבריי שמכרה לחבלה. דביטל: **ודברי חביריי.** דלא ביטל כשמוכרה לעובדה ומדקתני נראין דברי בהא אבל דברי חביריי אין נראין בה מכלל דחבריה נמי בלחבלה פליגי ומדקאמר נראין דברי חביריי בלעובדה אבל דבריי אין נראין בה מכלל דאיהו נמי עלה פליגי וה"ק אני שמעתי בשתייהן ביטל והן שמעו בשתייהן לא ביטל ונראית שמועתי משמועת חביריי בלחבלה ושמועת חביריי משמועתי בלעובדה:

אילמא לחבלה ממש. שנתנה ע"מ לחבלה:

מ"ט דמ"ד ביטל. בלעובדה הא בהדיא אמר ליה לשם עבודת כוכבים אלמא לא אפקיה מוכר מכלל עבודת כוכבים: **ומ"ט דמ"ד לא ביטל.** בלחבלה הא ודאי בטלה מדעתיה:

ומנו צורף ישראל. והאי סתמא זבין ליה ודקאמרי רבנן דלא ביטל מימר אמר האי צורף ישראל הדר מזבין לה לעובד כוכבים ופלח לה ור' סבר כיון דצורף ישראל הוא מידע ידע האי עובד כוכבים דסתמא חבולי מחביל לה ומתיכה בכור:

לא. לעולם בצורף ישראל אפילו לרבנן ביטל והאי דקאמר רבי נראין דבריי כשמכרה לחבלה לאו דפליגי רבנן עליה דנימא נראין דבריי לשומעי מחלוקתינו מדברי חביריי אלא רבי לפרושי פלוגתייהו אתא ולאשמועינן דבצורף עובד כוכבים הוא דפליגי וה"ק נראין דבריי לחביריי ומודים הם לי כשמכרה למי שעתיד לחבלה שדברי חביריי כשמכרה לעובדה הן ולישנא דמלתא דיקא הכי מדלא קתני ונראין דברי חביריי אלא ודברי חביריי מכלל דנראין דרישא לחביריו קאמר דנראין הלכך אי הוה תני סיפא ונראין הוה משמע ונראין דברי חביריי לי בלעובדה וא"כ במאי פליגי:

גרוטאות. שברי כספים:

אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר. לעובד כוכבים ויבטלנה ואחר כך אם ירצה יקחנה ממנו ואע"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים של ישראל היא ואינה בטילה דהא משיכה בטעות הואי דלא ידע שיש בהן עבודת כוכבים:

אם משנתן מעות משך. יוליך הנאה לים המלח ואין רשאי להחזירה לעובד כוכבים וליטול מעותיו ואע"ג דמשיכה בטעות הואי כיון דיהב דמי כי הדר שקלינהו מיחזי כמאן דמזבן אלמא אע"ג דזבין עובד כוכבים לישראל קתני אסורה דלא בטלה:

אי אמרת בשלמא כו' אלא אי אמרת לצורף ישראל דברי הכל בטלה הא. מתניתין דישאל הוי לוקח וקתני יוליך לים המלח מני:

שאני התם. דהאי עובד כוכבים אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין לא ידע שיש שם עבודת כוכבים אבל היכא דזבין עבודת כוכבים לבדה לצורף ישראל דברי הכל ביטלה מדעתו:

"מכרה או משכנה"

רבי אומר: ביטל,

[וחכמים אומרים: לא ביטל]."

זעירי אמר רבי יוחנן, ורבי ירמיה בר אבא אמר רב, חד אמר: מחלוקת בצורף גוי, אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל. וחד אמר: בצורף ישראל מחלוקת.

איבעיא להו:

בצורף ישראל מחלוקת, אבל צורף גוי דברי הכל לא ביטל, או דלמא בין בזה ובין בזה מחלוקת?

תא שמע

"דאמר רבי"

נראין דבריי כשמכרה לחבלה,

דברי חביריי שמכרה לעובדה."

מאי "לחבלה"?

ומאי "לעובדה"?

אילמא "לחבלה" לחבלה ממש, "לעובדה" לעובדה ממש,

מאי טעמא דמאן דאמר "ביטל"?

ומאי טעמא דמאן דאמר "לא ביטל"?

אלא לאו: "לחבלה" למי שעתיד לחבלה, ומנו? צורף ישראל,

"לעובדה" למי שעתיד לעובדה, ומנו? צורף גוי.

שמע מינה: בין בזה ובין בזה מחלוקת!

לא!

הכי קאמר:

אמר רבי: נראין דבריי כשמכרה לחבלה, ומנו? צורף ישראל,

שאף חביריי לא נחלקו עלי אלא כשמכרה לעובדה,

אבל לחבלה מודו לי.

מיתבי:

"הלוקח גרוטאות מן הגוים ומצא בהן עבודה זרה,

אם עד שלא נתן מעות משך - יחזיר,

אם משנתן מעות משך - יוליך לים המלח."

אי אמרת בשלמא בצורף ישראל מחלוקת, הא מני רבנן היא,

אלא אי אמרת: בצורף גוי מחלוקת, אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל - הא מני?

שאני התם,

דאדעתא דגרוטאות זבין, אדעתא עבודה זרה לא זבין.

20. נג, א-ב

רש"י

לוה עליה. עובד כוכבים אפילו מצורף ישראל:
 או שנפלה עליה מפולת. ואינו חש לפנותה:
 או שגנבוה ליסטים. ואינו מחזר אחריה:

תנו רבנן:

"לוה עליה, או שנפלה עליה מפולת, או שגנבוה ליסטין,
 או שהניחוהו הבעלים והלכו למדינת הים,
 אם עתידין לחזור במלחמת יהושע - אינה בטילה".

נג,ב

וצריכא,

דאי תנא "לוה עליה", מדלא זבנה לא בטלה,

אבל "נפלה עליה מפולת", מדלא קא מפני לה אימא בטולי בטלה

צריכא!

ואי תנא "נפלה עליה מפולת", משום דסבר: הא מנחת, כל אימת דבעינא לה, שקילנא לה,

אבל "גנבוה ליסטים", מדלא קא מהדר אבתרה בטולי בטלה,

צריכא!

ואי תנא גנבוה ליסטין, משום דסבר: אי גוי שקיל לה מפלח פלח לה,

אי ישראל שקלה אידי דדמיה קרין מזבין לה לגוי ופלח לה,

אבל "הניחוהו הבעלים והלכו למדינת הים", מדלא שקלו בהדיהו, בטולי בטולה,

צריכא!

21. נג, ב**"אם עתידין לחזור במלחמת יהושע אינה בטילה".**

מידי מלחמת יהושע מיהדר הדור?!

הכי קאמר: אם עתידין לחזור הרי הוא במלחמת יהושע ואין לה בטילה.

ולמה לי למיתליה במלחמת יהושע?

מלתא אגב אורחא קא משמע לן,

כי הא דאמר רב יהודה אמר רב:

ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה, ובא גוי והשתחוה לה אסרה.

מןלן דאסרה?

אמר רבי אלעזר:

כתחילה של ארץ ישראל,

דאמר רחמנא: **"ואשריהם תשרפון באש"**³²⁸ (דברים יב, ג).

מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו!

ואי משום הנד דמעיקרא, בביטולא בעלמא סגי להו!

אלא מדפלוהו ישראל לעגל, גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודה זרה,

וכי אתו גוים, שליחותא דידהו עבדי.

הכי נמי ישראל שזקף לבינה גליא דעתיה דניחא ליה בעבודה זרה,

וכי אתא גוי ופלח לה, שליחותא דידיה קעביד.

ודלמא בעגל הוא דניחא להו, במידי אחרנא לא?

אמר קרא: **"אלה אלהיך ישראל"**³²⁹ (שמות לב, ד),

מלמד שאיוו לאלוהות הרבה.

אימא כל דבהדי עגל ניתסרו, מכאן ואילך נישתרי!

מאן מוכח?

כ"י**כמלחמת יהושע.** לקמיה פריך

הא לא הדור אמוריים שיצאו

להלחם עם יהושע:

ה"ק אם עתידין לחזור. הרי היא

אסורה כאותה עבודת כוכבים

של אמוריים שיצאו למלחמה

ודימו לחזור לפיכך נאסרו

עבודת כוכבים שלהם בהנאה

דכתיב לא ידבק בידך מאומה מן

החרם שהרי לא ביטלום מדעתם

ביציאתם:

למה ליה למיתלינהו במלחמת**יהושע.** ליתני אינה בטילה:**מלתא אגב אורחיה קמ"ל.** לפי

דרכו שהיה צריך ללמדינו שלא

בטל נתן סימן לדבריו ללמדנו

מתוך הסימן מילתא אחריתי

לסיוע לרב יהודה דאמר ישראל

שזקף לבינה כו' דילפינן איסור

דעבודת כוכבים מאותן שבימי

יהושע לכל דבריה:

להשתחוות לה. ולא השתחוה

לה ובא העובד כוכבים

והשתחוה לה אסורה אע"פ

שאינה שלו:

ומנלן דאסרה. אע"פ שאינה

שלו:

א"ר אלעזר וכו'. אלמא

ממלחמת יהושע יליף:

ואשריהם תשרפון. אלמא

אילנות נמי אסירי ומכדי הארץ

וכל המחובר לה ירושה לישראל

היא מאבותיהם שהרי לאברהם

נאמר כי לך אתננה וגוים שבאו

אחרי כן לא יכלו לאסרן

בהשתחואה:

ואי. משום אשירות דמעיקרא

היו קודם שניתנו לאברהם ולא

ידעינן הי נינהו:

מכדי עבודת כוכבים של עובד**כוכבים בביטול סגי לה.** וקיימא

לן (לקמן דף סד) עובד כוכבים

מבטל עבודת כוכבים על כרחו

ליכפינהו לעובדי כוכבים

וליבטלינהו:

שליחותיהו עבדי. הלכך הויא

עבודת כוכבים של ישראל ואינה

בטילה עולמית:

במידי אחרנא לא. ניחא להו

ולא אסרי אשירות דהא לאו

שליחותיהו הוה:

כל דבהדי עגל. אותן אשירות

שהיו באותו הזמן יאסרו

דשליחותיהו הוה אבל הנעבדות

מכאן ואילך שחזרו בתשובה

לאו שליחותיהו הוה:

מאן מוכח. מי יודע איזו היתה

באותה שעה ואיזהו נעבדה

אחרי כן:

³²⁸ ונתתם את מזבחתם ושמרתם את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא ויקח מיזבם ויצר אתו בהרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוק מארץ מצרים

22. נג, ב

רפ"י

מתני'

שהניחו עובדיה. דאין דעתם לחזור:

בשעת שלום מותרת. הואיל ויצאו לדעת ולא נטלוה עמהם ביטלוח: **בימוסיאות של מלכים.** אבני גזית וכהמלך עובר מושיבין שם עבודת כוכבים והוא משתחוה לה: **מפני שמעמידין אותה.** כלומר מפני שצריך להעמידה בשעה שהמלכים עוברים שאינן מוכנות למושב עבודת כוכבים כל שעה אלא לאותה שעה ולקמן פריך ומשום הכי מותרין בתמיה:

גמ'

בית נמרוד. מגדל שבנו דור הפלגה לעבודת כוכבים ונמרוד היה מלך עליהם: **דכי בדרינהו רחמנא.** שנאמר ויפץ ה' אותם:

משנה

עבודה זרה שהניחוה עובדיה, בשעת שלום - מותרת, בשעת מלחמה - אסורה.
בימוסיאות של מלכים - הרי אלו מותרות, מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברים.

גמרא

אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: בית נמרוד הרי היא כעבודה זרה שהניחוה עובדיה בשעת שלום, ומותר. אף על גב דכי בדרינהו רחמנא כשעת מלחמה דמי, אי בעיא למיהדר - הדור. מדלא הדור - בטולי בטלה.

כ"י

ומהלכין בדרך אחרת. ואין
חוששין להן הלכך לאו משמשי
עבודת כוכבים חשיבי:

"בימוסיות של מלכים הרי אלו מותרות"

וכי "מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברין" מותרין!?

אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן:

הכי קאמר:

מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עוברין, ומלכים מניחין דרך זו והולכין בדרך אחרת.

24. נג, ב

רפ"י

לא איכפת ליה. לעובד כוכבים
 אי נשבר דאכתי חזי למושב
 עבודת כוכבים:
שקלי האי. בימוס מאחר שנפגם
 ושדו ליה לבראי ומייתי
 אחרינא:
מזבח. שמקריבין עליו זבח
 לעבודת כוכבים:
היכי דמי בימוס וכו'. מנא ידוע
 לן הי הוה בימוס למושב והי הוה
 מזבח שמקריבין עליו דנפרוש
 מיניה:
מאי קרא. דמזבח הוי אבנים
 הרבה ואיסורו עד שנתפך רובו:
גיר. כפור גרושל"א:
לא יקומו. שוב לא יקריבו עליו:
ואי לאו. דלא ניתצו יקומו:

כי אתא עולא, יתיב אבימסא פגימא.

אמר ליה רב יהודה לעולא:

וקא רב ושמואל דאמרי תרוייהו: בימוס שנפגם אסור!

ואפילו למאן דאמר: אין עובדים לשבירים הני מילי עבודה זרה, דזילא ביה מלתא למפלח לשבירים,
 אכל האי לא איכפת ליה!

אמר ליה:

מאן יהיב לן מעפרא דרב ושמואל ומלאינן עינין.

הא רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: בימוס שנפגם מותר.

ואפילו למאן דאמר: עובדין לשבירים, הני מילי עבודה זרה, דכיון דפלקה זילא ביה מילתא לבטולה,
 אכל הני שקלי להאי ומייתו בימוס אחריןא.

תנאי כוותיה דרבי יוחנן וריש לקיש:

"בימוס שנפגם - מותר,

מזבח שנפגם - אסור,

עד שיונתן רובו".

היכי דמי "בימוס"?

היכי דמי "מזבח"?

אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן:

"בימוס" - אכן אחת,

"מזבח" - אבנים הרבה.

אמר חזקיה:

נד,א

מאי קרא?

"בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות לא יקמו אשירים וחמנים"³³⁰ (ישעיהו כו, ט),

אי איכא כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשירים וחמנים,

אי לאו - יקומו.

25. נד, א-ב**רפ"י**

נעבד. בבעלי חיים הנאסר לגבוה:

אם שלו. היה כשהשתחוה לו אסור אם לאו אינו נאסר לגבוה: **מזיד ורצון.** חדא הוה אלא תנא רצון אצל אונס:

הכל היו. בין אונס בין רצון: **בפרהסיא.** לא תחללו והאי דקתני אונס אסור בפרהסיא: שעת גזרה פרהסיא הוא ואונס הוא:

ודאי ישראל מומר. דא"א בכל העובדין שלא יהא בהן אחד מומר אחרי שרואה את ישראל ידם מטה נוטה לבו לעבודת כוכבים:

חזקיה אמר. לעולם אונס דקתני שאנס בהמת חבירו ואפילו הכי לא תרמינהו אהדדי דהא דתני אסור כגון שניסך לעבודת כוכבים בין קרניה של בהמת חבירו דעביד מעשה והא ודאי מיתסרא כדיליף לקמן (ע"ב):

והאי נעבד הואי. בתמיהה נעבד לא קרי אלא שעשה את הבהמה עצמה עבודת כוכבים:

והאי בימוס בעלמא. שויה ובעלי חיים לא מיתסרי משום משמשי עבודת כוכבים:

כגון שניסך לה. שעשה עבודת כוכבים ועשה בה מעשה אבל בהשתחוואה או עבודה אחרת דלאו בגופה לא מיתסר דבר שאינו שלו:

תנא:

"נעבד שלו - אסור, ושל חבירו - מותר".

ורמינהי:

"איזהו נעבד?"

כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד, בין באונס ובין ברצון, האי אונס היכי דמי? לאו כגון דאנס בהמת חבירו והשתחוה לה?!

אמר רמי בר חמא:

לא!

כגון שאנסוהו גוים והשתחוה לבהמתו דידיה.

מתקיף לה רבי זירא:

אונס רחמנא פטריה,

דכתיב: **"ולנערה לא תעשה דבר"**³³¹ (דברים כב, כו)!

אלא אמר רבא:

הכל, היו בכלל **"לא תעבדם"**³³² (שמות כ, ה),וכשפרט לה הפתוב: **"וחי בהם"**³³³ (ויקרא יח, ה) ולא שיימות בהם, יצא אונס,והדר כתב רחמנא: **"ולא תחללו את שם קדשי"**³³⁴ (ויקרא כב, לב) אפילו באונס.

הא כיצד?

הא בצנעא,

והא בפרהסיא.

אמרו ליה רבנן לרבא,

תנאי דמוסייעא לה:

"בימוסיות של גוים בשעת השמד, אף על פי שהשמד בטל אותן בימוסיות לא בטלו".

אמר להו:

אי משום הא לא תסייען

אימר: ישראל משומד הוה ופלח לה ברצון.

רב אשי אמר:

לא תימא, אימר,

אלא ודאי ישראל משומד הוה ופלח לה ברצון.

חזקיה אמר:

כגון שניסך לעבודה זרה יין על קרניה.

מתקיף לה רב אדא בר אהבה:

האי נעבד הוא? האי בימוס בעלמא הוא, ושרייה!

אלא אמר רב אדא בר אהבה:

כגון שניסך לה יין בין קרניה.

דעבד בה מעשה.

וכי הא דאתא עולא אמר רבי יוחנן:

אף על פי שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו - לא אסרה,

³³¹ ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות מי כאשר יקום איש על רעהו ורצהו נפש מן הדבר הזה

³³² לא תשתחוה להם ולא תעבדם מי אנכי ה' אלהיך אל קנא פקד עון אבת על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי

³³³ ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'

³³⁴ ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם

עשה בה מעשה - אסרה.

רש"י

סימן אחד. לעבודת כוכבים :
אי נימא מכהנים. שאנסוס מלכי ישראל לעשות כומרים לעבודת כוכבים וכתוב ולא יגשו אלי (עוד) לכהן לי (יחזקאל מד) :
דבני דעה נינהו. וקנסא הוא :
מאבני מזבח. שגנזום מלכי בית חשמונאי משום דשיקצום מלכי יון לעבודת כוכבים ואע"ג דהקדש הוה ולא יכול העובד כוכבים לאסרן אפי"ה כיון דעבוד מעשה אסרינהו רבנן :
דלמא כר"פ. דאמר קרא אשכחו ודרוש שיצאו לחולין וקנאום העובדי כוכבים ויכלו לאסרן :
ואלא מכלים. של בית המקדש שהזניחם אחז :
איתסרו להו. גזרו עליהם חזקיה וסיעתו איסור עולם אף להדיוט דקתני גנזום ולא אמרינן ליפרקו וליפקו לחולין :

אמר להו רב נחמן:
 פוקו ואמרו ליה לעולא: כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל,
 דאמר רב הונא: היתה בהמת חבירו רבוצה בפני עבודה זרה,
 פיון ששחט בה סימן אחד - אסרה.

מנא לן ד"אסרה"?
 אילימא מכהנים - ודלמא שאני פהנים, דבני דעה נינהו!

ואלא מאבני מזבח - ודלמא פרב פפא!

נדב, ואלא מפלים,
 דכתיב: "ואת כל הפלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו,
 במעלו חבנו והקדשנו"³³⁵ (דברי הימים ב כט, יט),
 ואמר מר: "חבנו" - שגנזום,
 "והקדשנו" - שהקדשנו אחרים תחתיהן.

והא: אין אדם אוסר דבר שאינו שלו!

אלא פיון דעבד בהו מעשה, איתסרו להו,
 הכא נמי, פיון שעשה בה מעשה, אסרה.

רפ"י

ואלא מכלים. של בית המקדש שהזניחם אחר: **איתסרו להו**. גזרו עליהם חזקיה וסיעתו איסור עולם אף להדיוט דקתני גזוזם ולא אמרינן ליפרקו וליפקו לחולין: **חפר בו בורות**. לעבודת כוכבים אסרה אף להדיוט: **לא אסרו**. להדיוט אפי' הן שלו: **חליפין**. החליפן בעבודת כוכבים שהיתה לו עבודת כוכבים והחליפה לעובד כוכבים בבהמתו: **הוא**. כי חרם הוא: **למעוטי ערלה**. והכי משמע הוא תופס את דמיו כדאמרן כל שאתה מהיה אבל ערלה היא אסורה בכל מקום שהיא אבל דמיה אינה תופסת לאסרו ואם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דלא מיתפסי באיסורא וממונא הוא אע"ג דאיהו אסור לאתהנווי מינייהו מיהו ההיא הנאה מטיא לה על ידי ערלה אבל איהי לא מערלה קא מטיא ליה ודוקא קידושי אשה אבל איתהנווי מינייהו מדרבנן אסור: **שני כתובין הבאין כאחד**. לתפוס דמיהן באיסורן אע"פ שהן אסורין בכ"מ שהן: **הא דאמרן**. והיית חרם כמוהו: **קדש תופס את דמיו**. דכתיב ופדה בערכך: **מתבערין**. נאכלין קודם הביעור קודם שיכלה לחיה מן השדה אותו המין שמכר: **יצא בשר ונכנס דגים**. דכולי האי לא תפיס:

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן:

אף על פי שאמרו המשתתחה לך רקע עולם לא אסרה, חפר בה בורות שיחין ומערות - אסרה.

כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן:

אף על פי שאמרו המשתתחה לבעלי חיים לא אסרו, עשאן חליפין לעבודה זרה - אסרו.

כי אתא רבין אמר:

פליגו בה רבי ישמעאל בר רבי יוסי ורבנן

חד אמר: חליפין - אסורין,

חליפין חליפין - מותרין;

וחד אמר: אפילו חליפין חליפין נמי אסורין.

מאי טעמא דמאן דאמר: חליפין חליפין אסורין?

אמר קרא "**והיית חרם פמהו**"³³⁶ (דברים ז, כו) - כל שאתה מהיה מפנהו הרי הוא כמוהו.

ואידך?

אמר קרא: "**הוא**" (דברים ז, כו) - הוא ולא חליפין חליפין.

ואידך?

ההוא מיבעי ליה למעוטי ערלה וכלאי הפרם, שאם מכרן וקידש בדמיהן - מקודשת.

ואידך?

ערלה וכלאי הפרם לא צריכי מיעוטא,

דהויא להו עבודה זרה ושביעית שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין.

עבודה זרה?

הא דאמרן.

שביעית?

דכתיב: "**כי יובל הוא קדש תהיה לכם**"³³⁷ (ויקרא כה, יב),

מה קדש תופס את דמיו ואסור,

אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה.

אי: מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין,

אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאה לחולין!

תלמוד לומר: "**תהיה**" (ויקרא כה, יב) בהוייתה תהא,

הא כיצד?

לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית

לקח בבשר דגים יצא בשר נכנסו דגים, בדגים יין יצאו דגים נכנס יין,

בין שמן יצא יין ונכנס שמן,

הא כיצד?

336 ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם פמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא

337 כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה

רש"י

ופרי עצמו. פרי של שביעית
שמכר ראשון:

ואידך?

קסבר: שני תובין הבאין כאחד מלמדין,
ואיצטריך "הוא" למעוטינהו.

27. נד, ב - נה, א

רס"י

מתני'

אף אנו מחזיקין ידיהן. של אלו העובדין לחמה וללבנה אם היינו רואין ששאר עבודות כוכבים חריבות מעצמן ואלו קיימות היינו מודים לאלו:

גמ'

פלוסופין. חכמי האומות:

שעושים סלע שלי פומבי. רושם שלי שאני רושם בו ובלע"ז קוי"ין עושין הפקר לכל שכל הרוצה לחתום בו יחתום בו כלומר שבאין על הערוה על כרחי ומולדין:

אלא שמטריחין אותי. שאני יוצר הוולד על כרחי ומולדין שהרי גזרה לפני שינהוג העולם כמנהגו ומיבעיא לי היכא איתמר דריש לקיש ובאיזה מקרא הוא דורש קבלה זו שהקבי"ה קובל על כך ובתנחומא דריש מאתו פסוק צור ילדך תשי וגו':

אל קנא. מתקנא לנקום את עובדיהם:

עם החיים הוא עושה. מלחמה ומכלה את ממונם:

לאפיקים. אפיקי מוצאי מים: אסוף אסף. כלומר האכלה את הכל בתמיה:

משנה

שאלו את הזקנים ברומי:

אם אין רצונו בעבודה זרה, למה אינו מבטלה?

אמרו להו: אילו לדבר שאין צורך לעולם בו היו עובדין היה מבטלו,

הרי הו עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות,

יאבד עולמו מפני השוטים?

אמרו להו: אם נו, יאבד דבר שאין צורך לעולם בו, ויניח דבר שצורך העולם בו?

אמרו להו: אף אנו מחזיקין ידי עובדיהו של אלו,

שאומרים: תדעו שהו אלוהות, שהרי הו לא בטלו.

גמרא

תנו רבנן

"שאלו פלוסופין את הזקנים ברומי:

אם אלהיכם אין רצונו בעבודה זרה, מפני מה אינו מבטלה?

אמרו להם: אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין הרי הוא מבטלה.

הרי הו עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולם מפני השוטים?

אלא עולם כמנהגו נוהג, ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין.

דבר אחר:

הרי שגזל סאה של חטים והלך וזרעה בקרקע דין הוא שלא תצמח,

אלא עולם כמנהגו נוהג והולך,

ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין.

דבר אחר:

הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר,

אלא עולם כמנהגו נוהג והולך,

ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין."

והיינו דאמר ריש לקיש:

אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לרשעים שעושין סלע שלי פומבי,

אלא שמטריחין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי.

שאל פלוספוס אחד את רבן גמליאל:

פתוב בתורתכם: "מי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא" (דברים ד, כד),

מפני מה מתקנא בעובדיה, ואין מתקנא בה?

אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה?

למלך בשור ודם שהיה לו בן אחד,

ואותו הבן היה מגדל לו את הכלב והעלה לו שם על שם אביו,

וכשהוא נשבע אומר: "בחיי כלב אבא",

כששמע המלך, על מי הוא כועס?

על הבן הוא כועס, או על הכלב הוא כועס?

הוי אומר: על הבן הוא כועס.

אמר לו: 'כלב' אתה קורא אותה? והלא יש בה ממש!

אמר לו: ומה ראית?

אמר לו: פעם אחת נפלה דליקה בעירנו, ונשרפה כל העיר כולה,

ואותו בית עבודה זרה לא נשרף!

אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה?

למלך בשור ודם ששרחה עליו מדינה,

כשהוא עושה מלחמה, עם החיים הוא עושה או עם המתים הוא עושה?

הוי אומר: עם החיים הוא עושה.

אמר לו: 'כלב' אתה קורא אותה, 'מת' אתה קורא אותה, אם כן יאבדנה מן העולם!

אמר לו: אילו לדבר שאין העולם צריך לו היו עובדין, הרי הוא מבטלה,

הרי הו עובדין לחמה וללבנה, לכוכבים ולמזלות, לאפיקים ולגאיות, יאבד עולמו מפני שוטים!?

וכן הוא אומר:

"אסף אסף כל מעל פני האדמה נאם ה',

נה,א

ר"י

אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמקשלות את הרשעים³³⁸ וגו' (צפניה א, ב-ג), וכי מפני שהרשעים נכשלים בהן יאבדם מן העולם? והלא לאדם הן עובדין, "והכרתי את האדם מעל פני האדמה"³³⁹ וגו' (צפניה א, ג-ד)?

שאל אגריפס שר צבא את רבן גמליאל:
 קתיב בתורתכם: "פי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא" (דברים ד, כד), כלום מתקנא אלא חכם בחכם, וגבור בגבור ועשיר בעשיר!
 אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה?
 לאדם שנשא אשה על אשתו,
 חשובה ממנה - אין מתקנאה בה,
 פחותה ממנה - מתקנאה בה.

אמר ליה זוגין לרבי עקיבא:
 לבי ולבך ידע דעבודה זרה לית בה מושא,
 והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי!
 מאי טעמא?
 אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה?
 לאדם נאמן שהיה בעיר, וכל בני עירו היו מפקדין אצלו שלא בעדים,
 ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים.
 פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים,
 אפרה לו אשתו: בוא ונכפרנו.
 אמר לה: וכי מפני ששטטה זה עשה שלא כהוגן, אנו נאבד את אמונותינו?
 אף קד יסורין, בשעה שמושגרין אותן על האדם, משביעין אותן:
 שלא תלכו אלא ביום פלוני,
 ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית,
 ועל ידי פלוני, ועל ידי סם פלוני.
 כיון שהגיע זמן לצאת, הלך זה לבית עבודה זרה, אמרו יסורין: דין הוא שלא נצא,
 וחזרין ואומרים: וכי מפני ששטטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו?

והיינו דאמר רבי יוחנן:
 מאי דקתיב: "והחלים רעים ונאמנים"³⁴⁰ (דברים כח, נט)?
 רעים בשליחותן, ונאמנים בשבועתן.

אמר ליה רבא בר רב יצחק לרב יהודה:
 האיכא בית עבודה זרה באתרין,
 דכי מצטרף עלמא למטרא, מתחזי להו בחלמא ואמר להו:
 שחטו לי גברא ואייתי מטרא, שחטו לה גברא ואתי מטרא!
 אמר ליה: השתא, אי הוי שכיבנא, לא אמרי לכו הא מלתא
 דאמר רב: מאי דקתיב: "אשר חלק ה' אלהיך אתם לכל העמים"³⁴¹ (דברים ד, יט)?
 מלמד שהחליקו בדברים, כדי לטורדן מן העולם.

והיינו דאמר ריש לקיש:
 מאי דקתיב: "אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן" (משלי ג, לד)?
 בא לטמא - פותחין לו,
 בא לטהר - מסייעין אותו.

338 ב אסף אסף כל מעל פני האדמה נאם ה'. ג אסף אדם ובהמה אסף עוף השמים ודגי הים והמקשלות את הרשעים והכרתי את האדם מעל פני האדמה
 נאם ה'
 339 ונטייתי ידי על יהודה ועל כל יושבי ירושלים והכרתי מן המקום הזה את שאר הבעל את שם הממרים עם הכהנים
 340 והפלה ה' את ממתך ואת ממות ורעה ממות גדלת ונאמנות וחלים רעים ונאמנים
 341 וכן תשא ענין השמימה ודאית את השמש ואת הירח ואת המוכבים כל צבא השמים ונדהת והשתהיית להם ועבדתם אשר חלק ה' אלהיך אתם לכל העמים תחת כל השמים

28. נה, א-ב

רס"י

משנה

לוקחין גת בעוטה מן הנכרי, אף על פי שהוא נוטל בידו ונותן לתפוח. ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור. ירד לבור, מה שבבור - אסור, והשאר מותר. דורכין עם הנכרי בגת, אבל לא בוצרין עמו. ישראל שהוא עושה בטומאה לא דורכין ולא בוצרין עמו, אבל מוליכין עמו חביות לגת ומביאין עמו מן הגת. נחתום שהוא עושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו, אבל מוליכין עמו פת לפלטר.

נה,ב

גמרא

אמר רב הונא: יין כיון שהתחיל להמשך, עושה יין נסך.

תנן:

"לוקחים גת בעוטה מן הנכרי, ואף על פי שנטל בידו ונתן לתפוח!"

אמר רב הונא:

בגת פקוקה ומלאה.

תא שמע:

"ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור!"

הכא נמי, בגת פקוקה ומלאה.

תא שמע:

"ירד לבור, מה שבבור אסור והשאר מותר!"

אמר רב הונא:

לא קשיא:

כאן במשנה ראשונה,

כאן במשנה אחרונה.

דתנא:

"בראשונה היו אומרים בד"ד:

אין בוצרין עם הנכרי בגת,

שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל;

ואין דורכין עם ישראל,

שעושה פירותיו בטומאה,

שאסור לסייע ידי עובדי עבירה,

אבל דורכין עם הנכרי בגת, ולא חיישינן לדרב הונא.

וחזרו לומר בד"ד:

אין דורכין עם הנכרי בגת, משום דרב הונא.

ואין בוצרין עם ישראל,

שעושה פירותיו בטומאה,

ובל שבו שאין דורכין.

אבל בוצרין עם הנכרי בגת,

שמותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל".

נה,א

מתני'

גת בעוטה. שבעטה ודרכה עובד כוכבים:

שהוא נוטל. ענבים מתוך יין בעדשים של גת שקורין מיי"ש:

ונותן לתפוח. אסיפת גל הענבים שתחת הקורה קרי תפוח ובלע"ז ש"ק וקסבר תנא דידן לא הוי יין נסך עד שירד לבור:

מה שבבור אסור. אם נגע בו העובד כוכבים אחרי כן בור היו עושין לפני הגת והכלי נתון שם לקבל היין ויש שטחין הבור בסיד והיין משתמר בתוכו ואינו מאבד טפה והוא בור סיד:

דורכין עם העובד כוכבים בגת. ולא אמרינן משתכר באיסורי הנאה הוא דאפילו בשתייה סבר האי תנא דשרי כל זמן שלא ירד לבור ומשום גורם טומאה ליכא שמשעה שדרך בהן העובד כוכבים מעט נטמאו ומשום מסייע ידי עובדי עבירה ליכא שהעובד כוכבים לא נצטווה על כך:

אבל לא בוצרין. לפי שנותנין בגת טמאה וגורם טומאה הוא שנתיתן לגת לשם דריכה הוא ודריכתן טמאם וקודם דריכה ודאי לא מקבלי טומאה דסתמא לא הוכשרו והא דקיי"ל הבורז לגת הוכשר היינו היכא דהוכשר ודאי וקסבר אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י:

וישראל. העושה פירותיו בטומאה עובר עבירה הוא שהרי נצטווה על כך הלכך אפילו דורכין נמי אסור שדריכתן בעבירה בגת טמאה ודריכתן הוא עיקר טומאתן כשנעשין משקה הן טמאין ע"י הגת ואסור לסייע ידי עובדי עבירה אלא פורשין מהן כדי שלא ירגיל בכך אבל עובד כוכבים לאו עובר עבירה הוא שלא נצטווה:

אבל מוליכין עמו חביות. ריקניות לגת ומביאין עמו חביות מלאות מן הגת דאין כאן עבירה דמאחר שנטמאו בגת מותר לתת היין בחביות טמאות:

לא לשין ולא עורכין עמו. שכל מעשה עריכה זו בעבירה:

לפלטר. שאופה את הפת:

גמ'

שהתחיל לימשך. שהגת עשויה במדרון ומשעה שהוא נמשך מצד העליון לצד התחתון קרוי יין: פקוקה. שפקקו הצינור ע"פ הבור שלא יכול לירד והיא היתה כולה מלאה ענבים ולא נמשך בה יין ולא זו ממקומו אלא במקום שנסחט שם עומד: ומקשינן. והא קתני עד שירד לבור אבל לנמשך לא חיישינן:

ה"נ בגת פקוקה ומלאה. ואשמעינן בגת מלאה אין בה משיכה עד שיטול פקק שלפניה וירד היין והיא משיכתו מיד:

והשאר מותר. והא הכא דהתחיל לירד והרי נמשך וקתני מה שבגת מותר:

בד"ד דב"ד. סימנין הן:

אין בוצרין עם העובד כוכבים כו'. וה"ה לישראל העושה פירותיו בטומאה ומוסיף עליו ישראל שאף אין דורכין עמו בצירה היא גרם טומאה שהבוצרו מוליכו לגת והגת טמאה:

ידי עובדי עבירה. לעיל פרשתי:

אבל דורכין עם העובד כוכבים. דכיון דכבר נטמאו ועובד כוכבים לאו עובר עבירה הוא שלא נצטווה שרי:

ולא חיישינן לדרב הונא. למיסריה משום משתכר באיסורי הנאה משהתחיל לימשך דאינו יין עד שירד לבור:

ואין בוצרין עם ישראל כו'. משום דגורם טומאה הוא ואף ע"ג דסבירא לן השתא מותר לגרום טומאה לחולין כדקתני סיפא ה"מ דעובד כוכבים אבל דישראל טבולים הם לתרומה ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתוב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר וכ"ש שאין דורכין שדריכתן מטמאת ומסייע ידי עובדי עבירה

רס"י

יין משיקפה. הוי גמר מלאכה לענין מעשר ליאסר בו שתיית עראי. משיקפה לשון צף כמו קפא תהומא דמסכת סוכה (דף נג.) שצפין החרצנים על היין כשהוא נח בבור:

ואע"פ שקפה. מה שבבור קולט מן הגת העליונה ושיתה שאותו שלא ירד לבור לא נגמר מלאכתו:

מן הצנור. מקום דרך מרזב המקלח היין לבור:

ש"מ קיפוי דבור קאמר. מדקתני ואע"פ שקפה קולט מן הגת דאי בחביות מה ענינו אצל גת:

בדבי רבי אושעיא. במתניי דבי רבי אושעיא:

משישלה בחביות. לשון השולה דגים מן הים (חולין דף סג.) משישלה היין מן הבור להנתן בחביות וכן מפרש בב"מ בהשוכר את הפועלים (דף צב:) ולעיל קתני לרבנן משירד לבור ולר"ע משיקפה:

אלא מתניתין דקתני עד שירד לבור. הא ירד לבור אע"פ שלא קיפה הוי יין:

נימא. כי היכי דקתני לענין נסך ה"נ ס"ל לענין מעשר ופליג אדרבנן ואדרבי עקיבא:

תלתא תנאי היא. תנא דידן סבר משירד לבור ולרבנן משיקפה בבור ולר"ע משישלה:

שאני יין נסך כו'. אבל במעשר אי כרבנן אי כר"ע:

ולרבא דלא שני ליה. מדאיתבינא לעיל מעשר מיין נסך דמתניתין ושנייה רבא לא קשיא אלמא לא שני ליה דאי שני ליה לימא שאני יין נסך דאחמירו ביה רבנן על כרחך מוקי לה כתלתא תנאי:

"ואינו עושה יין נסך עד שירד לבור".

והתניא
"יין משיקפה!"

אמר רבא:
לא קשיא:
הא - רבי עקיבא,
הא - רבנן.

דתנן:
"יין -
משירד לבור,
רבי עקיבא אומר:
משיקפה".

איכעיא להו:
קיפוי דבור, או קיפוי דחבית?

תא שמע:
דתניא:
"יין משיקפה.

אף על פי שקפה, קולט מן הגת העליונה ונמו הצנור, ושותה".

שמע מינה:
קיפוי דבור קאמרינן.
שמע מינה.

והתני רב זביד דבי רבי אושעיא:
"יין:

משירד לבור ויקפה,
רבי עקיבא אומר:
משישלה בחביות!"

תראה נמי להך קמיייתא הכי:
"יין:

משירד לבור ויקפה,
רבי עקיבא אומר:
משישלה בחביות.

ואלא מתניתין דקתני:
"אינו עושה יין נסך עד שירד לבור!"
לימא תלתא תנאי היא?

לא!
שאני יין נסך,
דאחמירו ביה רבנן.

והרבא דלא שאני ליה, נו, ב.
מוקים ליה כתלתא תנאי.

30. נו, ב

כָּס"י

גְּרָגוּתְנִי. הוא סל גדול שקשור בצנור והיין יורד מן הצנור לתוכו ומתוכו לבור כדי לסנו היין מזגין וחרצנין:

אָסוּר. אף מה שבגת:

בְּנֻזֵק. קילוח היורד מגרגותני לבור ומחבר הגרגותני ליין נסך שבבור:

ש"מ נְצוּק חִיבוּר. ולקמן בהשוכר את הפועל (דף עב:): פליגי בה:

שְׂפָחְסְתוּ צְלוּחִיתוּ. לקמן בהשוכר (שם):

שְׂפָחְסְתוּ בּוּרוֹ. שנתמלא הבור עד שהגיע היין וטפח בשולי הגרגותני כמו פחסה בפניה דכל הצלמים (לעיל מב.):

"מה שְׂבָבוּר - אָסוּר,

וְהַשָּׂאָר - מוֹתֵר."

אָמַר רַב הוּנָא:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא הִחְזִיר גְּרָגוּתְנִי לַגֶּת, אֲבָל הִחְזִיר גְּרָגוּתְנִי לַגֶּת אָסוּר.

גְּרָגוּתְנִי גּוֹפָה, בְּמַאי קָא מִיתְסָרָא?

בְּנֻזֵק.

שָׁמַע מִיְנֵה נְצוּק חִיבוּר?

כְּדִתְנִי רַבִּי חִיָּיא:

"שְׂפָחְסְתוּ צְלוּחִיתוּ",

הֵכָא נְמִי שְׂפָחְסְתוּ בּוּרוֹ.

רפ"י

בשית שנין. בן שש שנים :
והא קמנסך בידיה. ומשנה
 אחרונה קתני חזרו לומר אין
 דורכין דס"ל כרב הונא
 דמשהתחיל לימשך הוי יין :
תלת ריגלי. שהיו מתקבצין
 לשמוע דרשה הלכות בפסח
 הלכות עצרת בעצרת והלכות חג
 בחג :
אי משכחנא תנא דאסור כר' נתן.
 יין בהנאה במגעו של עובד
 כוכבים אע"פ שלא נסכו לעבודת
 כוכבים דניסוך לא הוי אסור
 בהנאה אלא על ידי שכשוך :
מדדו. עובד כוכבים ליין של
 ישראל בין ביד שהכניס ידו
 וזרעו לתוכו לשער כמה יין יש
 בו כמו שעושין בקנה שקורין
 פייל"א :
ימכר. דכיון דלא נתכוין לנסך :
כר"ש. דשרי מגע של עובד
 כוכבים שלא נתכוין לנסך :
אף בשתייה. כדקתני מתניתין
 נפל לבור ועלה כו' רבי שמעון
 מתיר אף בשתייה :
תינוק בן יומו. אלמא לא בעינן
 כוונה :

ההוא ינוקא דתנא עבודה זרה בשית שני.
 בעו מיניה: מהו לדרוך עם הנכרי בגת?
 אומר להו: "דורכין עם הנכרי בגת".
 והא קא מנסך בידיה!
 דצייירנא להו לידיה.
 והא קא מנסך ברגל!
 ניסוך דרגל לא שמיה ניסוך.

ההוא עובדא דהוה בנהרדעא,
 דדשו ישראל וגוי להווא חמרא,
 ושהייה שמואל תלתא ריגלי.

מאי טעמא?
 אילימא משום דקסבר: ^ דאי משכחנא תנא דאסור כרבי נתן, אוסריניה אפילו בהנאה.
 דתניא:
"מדדו בין ביד בין ברגל ומכר,
רבי נתן אומר:
ביד - אסור, ברגל - מותר."
 אימר דאמר רבי נתן ביד, ברגל מי אמר?

נא

אלא:
 דאי משכחנא תנא דשרי כרבי שמעון - אישרייה אפילו בשתייה.

ההוא עובדא דהוה בבירם,
 דההוא גוי דהוה קא סליק בדיקלא ואייתי לוליבא,
 בהדי דקא נחית נגע בראשה דלוליבא בחמרא שלא בכוונה,
 שרייה רב לזבוגיה לגוים.

אמר ליה רב פהנא ורב אסי לרב,
 והא מר הוא דאמר: תינוק בן יומו הוא עושה יין נסך!

אמר להו:
 אימור דאמרי אנא בשתייה, בהנאה מי אמרי?!

32. נז, א**רש"י**

שמלו ולא טבלו. דקיימא לן
ביבמות (דף מו.) לעולם אינו גר
עד שימול ויטבול:

וכן בני השפחות. אע"פ שנולדו
בבית ישראל ולא גדלו בין
העובדי כוכבים בעו מילה
וטבילה וכשלא טבלה אמו
מתחלה קמייירי דאי טבלה אמו
אינהו למה להו טבילה:

גופא,

"אמר רב: תינוק בן יומו עושה יין נסך".

איתביה רב שימי בר חייא לרב:

"הלוקח עבדים מן הגוים, שמלו ולא טבלו,

וכן בני השפחות, שמלו ולא טבלו,

רוקו ומדרסו בשוק - טמא,

ואמרי לה: טהור.

יין גדולים - עושים יין נסך,

קטנים - אין עושים יין נסך,

ואלו הן גדולים ואלו הן קטנים?

גדולים - יודעין בטיב עבודה זרה ומשמשיה,

קטנים - אינם יודעין בטיב עבודה זרה ומשמשיה".

קתני מיהת: "גדולים" - אין, "קטנים" - לא!

תרגמה: אבני שפחות.

הא "וכן" קאמר!

רוקו ומדרסו.

הניחא למאן דאמר: "טמא",

אלא למאן דאמר: "טהור",

מאי איכא למימר?

הא קא משמע לן:

עבדים דומיא דבני שפחות,

מה בני שפחות - מלו ולא טבלו הוא - דעושין יין נסך,

מלו וטבלו - לא,

אף עבדים כן.

לאפוקי מדרב נחמן אמר שמואל,

דאמר רב נחמן אמר שמואל:

הלוקח עבדים מן הגוים, אף על פי שמלו וטבלו - עושין יין נסך,

עד שתשקע עבודה זרה מפיהם,

קא משמע לן: דלא.

33. נז, א-ב

רש"י

בשוק. אפי' בשוק שאין טומאתן ספק אלא טומאתן ודאית מדרבנן שגזרו על העובדי כוכבים שיהו כזבין לכל דבריהן: **ואמרי לה טהור.** דמלו ולא טבלו מילתא דלא שכיחא הוא ולא גזור עלייהו: **אבני השפחות.** דכיון דאצל ישראל גדלו ולא גזרו על יינן בקטנותן: **ארוקן ומדרסן.** הושוו בני השפחות לעבדים הנקחין מן השוק ולא איינן: **הניחא למאן דתני טמא.** איצטריך למתני בני השפחות משום רוקן ומדרסן לאשמועינן דטמא אלא למאן דתני טהור כיון דעבדים טהור כ"ש אבני השפחות דלגבי יין לא הושוו אהדדי ואיסורי דין נסך לאו קאי עלייהו למה ליה למיתנינהו בהדדי הכי איבעי ליה למיתני עבדים שמלו ולא טבלו רוקן טהור בני השפחות שמלו ולא טבלו יינם גדולים כו': **הא קמ"ל כו'.** ודאי לענין נסך ערבינהו ומיהו לאו לענין קטנים ולאפוקי מדרב (נחמן) אלא לענין גדולים דקאמר עושין יין נסך ודוקא לא טבלו אבל מלו וטבלו לא ולאפוקי כו':

גופא, אמר רב נחמן אמר שמואל: הלוקח עבדים מן הגוים, אף על פי שמלו וטבלו עושין יין נסך, עד שתשקע עבודה זרה מפיהם.

וכמה?

אמר רבי יהושע בן לוי: עד שנים עשר חדש.

איתיביה רבה לרב נחמן: "הלוקח עבדים מן הגוים שמלו ולא טבלו, וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו, רוקן ומדרסן בשוק טמא, ואמרי לה: טהור. יינן: גדולים - עושין יין נסך, קטנים - אין עושין יין נסך. אלו הן גדולים ואלו הן קטנים? גדולים - שידעין בטיב עבודה זרה ומשמשיה, קטנים - שאין יודעין בטיב עבודה זרה ומשמשיה." קתני מיהת: "מלו ולא טבלו" - אין מלו וטבלו - לא!

נב

תרגמה: אבני שפחות.

הא "זכו" קתני!

ארוקן ומדרסן.

הניחא למאן דאמר "טמא", אלא למאן דאמר "טהור", מאי איכא למימר? הא קא משמע לן: עבדים דומיא דבני שפחות, מה בני שפחות: גדולים - הוא דעושין יין נסך, קטנים - אין עושין יין נסך, אף עבדים נמי: גדולים - עושין יין נסך, קטנים - אין עושין יין נסך, לאפוקי מדרב, דאמר רב: תינוק בן יומו עושה יין נסך, קא משמע לן: דלא.

רש"י

הוא עובדא דהוה במחוזא,
 אַתָּא גוֹי עֵייל לְחֲנוּתָא דִישְׂרָאֵל,
 אָמַר לְהוּ: אֵית לְכוּ חֲמֵרָא לְזַבּוּנֵי?
 אָמְרוּ לֵיהּ: לֹא,
 הָוָה יְתִיב חֲמֵרָא בְּדוּלָא, שְׂדֵי בֵיהּ שִׁכְשַׁךְ בֵּיהּ, אָמַר לְהוּ: הָאִי לָאוּ חֲמֵרָא הוּא?
 שְׂקָלִיהּ הָאִידֵי בְּרִיתְחִיהּ שְׂדֵייהּ לְדָנָא,
 שְׂרֵייהּ רַבָּא לְזַבּוּנֵי לְגוּיִם.
 אִיפְלִיג עֲלֵיהּ רַב הוּנָא בַר חֵינָנָא וְרַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב נַחְמָן.
 נְפָקֵי שִׁיפּוּרֵי דְרַבָּא וְשִׁרּוּ.
 וְנְפָקֵי שִׁיפּוּרֵי דְרַב הוּנָא בַר חֵינָנָא וְרַב הוּנָא בַר רַב נַחְמָן וְאֶסְרִי.

נח, א
 אִיקְלַע רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב נַחְמָן לְמַחֲזָא,
 אָמַר לֵיהּ רַבָּא לְרַב אֱלִיָּהוּ שְׂמַעִיהּ: טְרוּק טְרוּק גְּלִי דְלָא נִיתּוּ אִינְשֵׁי דְנִיטְרִיד.
 עַל לְגַבֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: כִּי הָאִי גּוֹנָא מָאִי?
 אָמַר לֵיהּ: אֶסּוּר אֶפִּילוּ בְּהִנָּאָה.
 וְהָא מַר הוּא דְאָמַר: שִׁכְשַׁךְ אִין עוֹשָׂה יִין נֶסֶד!
 אִימַר דְאָמְרֵי אָנָּא לְבַר מַדְמִיָּה דְהָהוּא חֲמֵרָא, דְמִי דְהָהוּא חֲמֵרָא מִי אָמְרִי?
 אָמַר רַבָּא:
 כִּי אַתָּא לְפּוּמְבְּדִיתָא, אַקְפֵּן נַחְמָנִי שְׂמַעְתָּתָא וּמַתְנִיתָא דְאֶסֶר.
 שְׂמַעְתָּתָא דְהָהוּא עוּבְדָא דְהוּהוּ בְּנֵהֲרֵדְעָא וְאֶסֶר שְׂמוּאֵל, בְּטַבְרִיא וְאֶסֶר רַבִּי יוֹחָנָן.
 וְאָמְרֵי לֵיהּ: לְפִי שְׂאִינָן בְּנֵי תוֹרָה.
 וְאָמַר לִי: טַבְרִיא וְנֵהֲרֵדְעָא אִינָן בְּנֵי תוֹרָה? דְמַחֲזָא בְּנֵי תוֹרָה?
 מַתְנִיתָא:
 "אֲגַרְדְּמִים גּוֹי שְׂקָדַח בְּמִינְקַת וְהַעֲלָה, אוּ שְׂשַׁעַם מִן הַכּוֹס וְהַחֲזִירוּ לְחִבִּית,
 זֶה הִיָּה מַעֲשֶׂה - וְאֶסְרוּהוּ",
 מָאִי לָאוּ בְּהִנָּאָה?
 לֹא! בְּשִׁתְיָהּ.
 אִי הָכִי, לִיתְנִי 'יִמְכְּרֵי,
 כְּדַקְתָּנִי סִיפָא: "חֲרָם גּוֹי שְׁהוּשִׁיט יְדוֹ לְחִבִּית,
 וּבְסַבּוֹר שֶׁל שְׂמֹן הִיא וְנִמְצָאת שֶׁל יוֹן,
 זֶה הִיָּה מַעֲשֶׂה וְאָמְרוּ: יִמְכְּר!"
 תִּיבְתָא דְרַבָּא!
 תִּיבְתָא.

רש"י
 אמר האי לאו חמרא. בתמיה:
 שקליה. האי ישראל בריתחיה
 כלומר לא תשתה ממנו:
 איפליג עליה. ולא היו אצלו בעיר
 להתוכח עמו:
 איקלע רב הונא בריה דר"נ
 למחוזא. לאחר זמן אחר שחזר בו
 שהחזירו אביו ע"י תשובות שהשיב
 לו כדאמרינן לקמן אקפן נחמני
 שמעתתא ומתני' ומחוזא הוא
 מקומו של רבא:
 טרוק גלי. סגור הדלת שמתירא
 מרב הונא שלא יקפחנו בהלכות על
 דברי מחלוקתם:
 על. רב הונא לגביה ובעי מיניה כי
 האי גוונא שיכשך עובד כוכבים
 בינו של ישראל שלא בכוננת ניסוך
 לעבודת כוכבים מאי:
 א"ל אסור אף בהנאה. שחזר בו:
 והא מר הוא דאמר כו'. דקא שרית
 לזבוגי לעובדי כוכבים:
 דמי דההוא חמרא. דהוה בדוולא מי
 אמרינן מודינא ביה דצריך להוליד
 דמיו לים המלח ודמי שאר היין
 שבחבית מותר ומשום כיסופא
 קאמר הכי אבל איהו כוליה שרי:
 כי אתאי לפומבדיתא. האי מעשה
 הוה מקמי הך דאיקלע רב הונא
 למחוזא:
 אקפן נחמני. הקיפני אביו בשמועות
 של אמוראים ובמשניות לחלוק עלי
 ולאסור כל יין החביות:
 והוה עובדא בטבריא ואסר רבי
 יוחנן. ה"ג אמרי ליה לפי שאינן בני
 תורה הא דאסר שמואל ורבי יוחנן
 לבני טבריא ונהרדעי לאו משום
 דאסור אלא אחמורי אחמירו
 עלייהו לפי שאינן בני תורה:
 ואמר לי. אביו טבריא ונהרדעא כו'
 בתמיה:
 אגרדמים. אדם הממונה לשמור
 המדות במצות המלך שלא ישקרו
 בהם וטועם היין ונעשה סרסור
 ביניהם אגרדמים גרסינן במ"ס
 בתורת כהנים אמרינן איפת צדק
 והיין צדק יהיה לכס מנה לך
 אגרדמים על ככה:
 שקדח במינקת. שנקב את מגופת
 החבית במינקת והעלה את היין דרך
 המינקת והוא קנה חלול המוציא
 ומעלה היין עד פיו וטועמו:
 או שטעם מן הכוס והחזירו. עובד
 כוכבים בחבית:
 מאי לאו בהנאה. ואע"ג דשלא
 בכוננת ניסוך הוי האי מגע ולא יתכן
 לומר והחזירו ישראל בחבית ותיהוי
 תיובתיה האי דקאסר ליה לכולה
 חבית משום האי דאיערב ביה דא"כ
 אמאי הויה תיובתא לימא ליה אנא
 דאמרי כרשב"ג דאמר לקמן ימכר
 כולו חוץ מדמי יין נסך שבו דקיימא
 לן הלכתא כוותיה:
 וליתני ימכר. כי היכי דקתני סיפא:
 חרם. משוגע ובעל מריבות וממהר
 לעשות שלא בכוננה:
 ימכר. דהואיל דסבר של שמן היה
 ליכא למיגזר שמא נתכוין לנסך אבל
 קדח במינקת דיודע דיין הוא
 חישינן שמא ניסך לעבודת
 כוכבים:

הוא עובדא דהוה במחוזא,
 אַתָּא גוֹי עֵייל לְחֲנוּתָא דִישְׂרָאֵל,
 אָמַר לְהוּ: אֵית לְכוּ חֲמֵרָא לְזַבּוּנֵי?
 אָמְרוּ לֵיהּ: לֹא,
 הָוָה יְתִיב חֲמֵרָא בְּדוּלָא, שְׂדֵי בֵיהּ שִׁכְשַׁךְ בֵּיהּ, אָמַר לְהוּ: הָאִי לָאוּ חֲמֵרָא הוּא?
 שְׂקָלִיהּ הָאִידֵי בְּרִיתְחִיהּ שְׂדֵייהּ לְדָנָא,
 שְׂרֵייהּ רַבָּא לְזַבּוּנֵי לְגוּיִם.
 אִיפְלִיג עֲלֵיהּ רַב הוּנָא בַר חֵינָנָא וְרַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב נַחְמָן.
 נְפָקֵי שִׁיפּוּרֵי דְרַבָּא וְשִׁרּוּ.
 וְנְפָקֵי שִׁיפּוּרֵי דְרַב הוּנָא בַר חֵינָנָא וְרַב הוּנָא בַר רַב נַחְמָן וְאֶסְרִי.

נח, א
 אִיקְלַע רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב נַחְמָן לְמַחֲזָא,
 אָמַר לֵיהּ רַבָּא לְרַב אֱלִיָּהוּ שְׂמַעִיהּ: טְרוּק טְרוּק גְּלִי דְלָא נִיתּוּ אִינְשֵׁי דְנִיטְרִיד.
 עַל לְגַבֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: כִּי הָאִי גּוֹנָא מָאִי?
 אָמַר לֵיהּ: אֶסּוּר אֶפִּילוּ בְּהִנָּאָה.
 וְהָא מַר הוּא דְאָמַר: שִׁכְשַׁךְ אִין עוֹשָׂה יִין נֶסֶד!
 אִימַר דְאָמְרֵי אָנָּא לְבַר מַדְמִיָּה דְהָהוּא חֲמֵרָא, דְמִי דְהָהוּא חֲמֵרָא מִי אָמְרִי?
 אָמַר רַבָּא:
 כִּי אַתָּא לְפּוּמְבְּדִיתָא, אַקְפֵּן נַחְמָנִי שְׂמַעְתָּתָא וּמַתְנִיתָא דְאֶסֶר.
 שְׂמַעְתָּתָא דְהָהוּא עוּבְדָא דְהוּהוּ בְּנֵהֲרֵדְעָא וְאֶסֶר שְׂמוּאֵל, בְּטַבְרִיא וְאֶסֶר רַבִּי יוֹחָנָן.
 וְאָמְרֵי לֵיהּ: לְפִי שְׂאִינָן בְּנֵי תוֹרָה.
 וְאָמַר לִי: טַבְרִיא וְנֵהֲרֵדְעָא אִינָן בְּנֵי תוֹרָה? דְמַחֲזָא בְּנֵי תוֹרָה?
 מַתְנִיתָא:
 "אֲגַרְדְּמִים גּוֹי שְׂקָדַח בְּמִינְקַת וְהַעֲלָה, אוּ שְׂשַׁעַם מִן הַכּוֹס וְהַחֲזִירוּ לְחִבִּית,
 זֶה הִיָּה מַעֲשֶׂה - וְאֶסְרוּהוּ",
 מָאִי לָאוּ בְּהִנָּאָה?
 לֹא! בְּשִׁתְיָהּ.

אי הכי, ליתני 'ימכרי,
 כְּדַקְתָּנִי סִיפָא: "חֲרָם גּוֹי שְׁהוּשִׁיט יְדוֹ לְחִבִּית,
 וּבְסַבּוֹר שֶׁל שְׂמֹן הִיא וְנִמְצָאת שֶׁל יוֹן,
 זֶה הִיָּה מַעֲשֶׂה וְאָמְרוּ: יִמְכְּר!"
 תִּיבְתָא דְרַבָּא!
 תִּיבְתָא.

35. נח, א - ב

רש"י

מימר אמר. האי עובד כוכבים בדעתיה:
סלקא דעתיה דרבנן. חשיבי כי האי שתו שיכרא בתמיה אלא ודאי חמרא הוא ונסכיה לעבודת כוכבים ואע"ג דמוקמינן דמוריק אורוקי אפי"ה חיישינן דלמא נגע ונסך ואנן הוא דלא רמינן אדעתין למיחזי דבישראל הוה מחזקינן ליה:
ומאן דשרי שפיר שרי מימר אמר. האי עובד כוכבים סלקא דעתיה רבנן כשרים כי הני חמרא הוה שתו ואמרי לדידי תא אשקיין בתמיה:
בחדתא. יין חדש אין לו ריח:
והא קא נגע בנטלא. ס"ד שהיה שואב היין מהחבית בכלי ששמו נטלא ופריך והא נגע ביה בחמרא ע"י נטלא ונהי נמי דלא ידע דחמרא הוא הוה ליה מגע שלא בכוונה ואסיר:
ומשני דקא מוריק אורוקי. וה"ל כחו שלא בכוונה שלא ידע שהוא יין וכחו שלא בכוונה לא גזור אפילו בשתיה:

רבי יוחנן בן אריזא ורבי יוסי בן נהוראי הוו יתבו וקא שתו חמרא, אַתָּא הֵוּא גַבְרָא אָמְרוּ לֵיהּ: תָּא אֲשֶׁקִינָן, לְבַתֵּר דְרַמָּא לְכַסָּא אִיגְלָאֵי מִלְתָּא דְגוֹי הוּא, חַד אָסֵר אֶפִּילוּ בְהִנָּאָה, וְחַד שָׂרֵי אֶפִּילוּ בְשִׁתְיָהּ.

אמר רבי יהושע בן לוי:
 מאן דאסר - שפיר אסר,
 ומאן דשרי - שפיר שרי.

נח, ב

מאן דאסר מימר אמר:
 סלקא דעתיה דרבנן כי הני שיכרא קא שתו?!
 אלא ודאי האי חמרא הוא ונסכיה.
 מאן דשרי שפיר שרי,
 מימר אמר: סלקא דעתך דרבנן כי הני חמרא קא שתו ואמר ליה לדידי "תא אשקינן"?
 אלא ודאי שיכרא הוא קא שתו ולא נסכיה.

והא קא חזי!

בליליא.

והא קא מרח ליה!

בחדתא.

והא קא נגע ביה בנטלא, והוה ליה מגע גוי שלא בכוונה ואסור!

לא צריכא,
 דקא מוריק אורוקי, והוה ליה כחו, שלא בכוונה,
 וכל כחו שלא בכוונה לא גזרו ביה רבנן.

36. נח, ב**רש"י**

שמסכו. שמוזגו שנתן בו מים לתקנו לשתייה שכן דרך יינם חזק כשהיו נותנין אותו בכוס נותנין בו מים לפי שהוא חזק יין של ישראל שמסכו עובד כוכבים מהו:

אסור. אע"ג דלא נגע גזרו רבנן בכחו לאסרו בשתייה משום הרחקת עבירה אבל בהנאה ודאי לא מיתסר דלא עדיף מנגיעה ע"י ד"א שלא בכונה (לעיל דף נו.). כי ההוא דנגע בלוליבא בחמרא ושריה רב בהנאה:

בַּעַא מִינֵיהּ רַבִּי אַסִּי מַרְבֵּי יוֹחָנָן:
יֵין שְׁמֻסְכוּ גוֹי, מַהוּ?

אָמַר לֵיהּ: וְאִימָא "מְזוּגוּ"?

אָמַר לֵיהּ:

אָנָּא כְּדִכְתִּיב קְאָמִינָא: **"טְבַחְהָ טְבַחְהָ מְסַכְהָ יֵינָה"**³⁴² (משלי ט, ב.).

אָמַר לֵיהּ: לְשׁוֹן תּוֹרָה לְעַצְמָהּ, לְשׁוֹן חֻקִּים לְעַצְמוֹ.

מַאי?

אָמַר לֵיהּ:

אָסוּר, מְשׁוּם: "לֶךְ לֶךְ אָמְרִין נְזִירָא, סְחוּר סְחוּר, לְכַרְמָא לָא תִקְרַב".

רַבִּי יְרֵמְיָה אִיקְלַע לְסַבְתָּא,

תָּזָא חַמְרָא דְמְזוּגֵי גוֹי וְאִישְׁתֵּי יִשְׂרָאֵל מִינֵיהּ,

וְאָסַר לָהּ מְשׁוּם "לֶךְ לֶךְ אָמְרִין נְזִירָא, סְחוּר סְחוּר, לְכַרְמָא לָא תִקְרַב".

אֲתַמַּר נְמִי:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,

וְאָמְרֵי לָהּ אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

יֵין שְׁמֻסְכוּ גוֹי - אָסוּר,

מְשׁוּם: "לֶךְ לֶךְ אָמְרִין נְזִירָא, סְחוּר סְחוּר, לְכַרְמָא לָא תִקְרַב".

37. נח, ב - נט, א

רס"י

חזא דאכלי פירי דלא מעשרי
 ואסור להו. דקסבר בצרה היא
 בצר במדבר בארץ המישור וכיון
 דמא"י חייבין פירותי במעשר:
 אדמקטורך עלך. בעוד שבגדיך
 עליך חזור אצלם והתיר להם ולא
 תשהה אפילו לנוח מטורח
 הדרך:

דתלשינהו גלא. פעמים שהם
 נתלשין הלכך אי דיחיד נאסרין:
 תסתיים דרבי יוחנן דאמר
 אסורות. בתמיה כלומר מי
 פשטינן מהכא גבי אבני הר
 שנתדלדלו דאיפליגו בהו בני רבי
 חייא ור' יוחנן דהיינו רבי יוחנן
 דאסר:

דטפחינהו. עובד כוכבים בידיה
 מלמטה ותלשן ואח"כ השתחוה
 להן הלכך יש בהן תפיסת ידי
 אדם ולא דמו לאבני הר
 שנדלדלו מאליהם ואי דיחיד
 נאסרים:

ריש לקיש איקלע לבצרה,
 חזא ישראל דקאכלי פירי דלא מעשרי - ואסר להו,
 חזא מיא דסגדי להו גוים ושתו ישראל - ואסר להו.
 אתא לקמיה דרבי יוחנן.

אמר ליה: אדמקטורך עלך זיל הדר, "בצור" (דברים ד, מג) לאו היינו בצרה.
 ומים של רבים אין נאסרין.

רבי יוחנן לטעמיה,
 דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוּצָדָק:
 מים של רבים אין נאסרין.

הא דיחיד נאסרין.

ותיפוק ליה דהא מחוברין נינהו!

לא צריכא,
 דתלשינהו גלא.

סוף סוף אבני הר שנדלדלו נינהו,
 תסתיים דרבי יוחנן דאמר אסורות!?

לא צריכא,
 דטפחינהו בידיה.

רפ"י

לפי שאינן בני תורה. אתורמוסן
קאי דאי הן בני תורה שרי כדמפרש
לקמיה תורמוס אינו נאכל חי ואינו
עולה על שלחן מלכים:

רבי חייא בר אבא איקלע גבלא,
חזא בנות ישראל דמיעברן מגזים שמלו ולא טבלו,
חזא חמרא דמזוגו גזים ושתו ישראל,
חזא תורמוסא דשלקי להו גזים ואכלי ישראל,
ולא אמר להו ולא מידי.
אתא לקמיה דרבי יוחנן,
אמר ליה: צא והכרוז על בנייהם שהן ממזרים,
ועל יינו משום יין נסך,
ועל תורמוסן משום בישולי גזים, משום שאינן בני תורה.

"על בנייהם שהם ממזרים",
רבי יוחנן לטעמיה,
דאמר רבי יוחנן: לעולם אינו גר עד שימול ויטבול, וכיון דלא טביל - גוי הוא.
ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:
גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר.

"וגזור על יינם משום יין נסך",
משום "לך לך, אמרין, נזירא, סחור סחור, לכרמא לא תקרב".

"ועל תורמוסן משום בישולי גזים, לפי שאינן בני תורה",
טעמא ד"אינן בני תורה", הא בני תורה שרי?!
והאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב:
כל שנאכל כמות שהיא חי, אין בו משום בישולי גזים!

רבי יוחנן כי הך לישנא סבירא ליה,
דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב:
כל שאינו עולה לשולחן של מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי גזים,
טעמא דאינן בני תורה,
הא בני תורה - שרי.

רפ"י

39. נט, א-ב

דודורין. גיגיות קטנות ובלעז
טוליניץ:

בעו מיניה מרב פהנא:
גוי מהו שזילך ענבים לגת?

אמר להו: אסור, משום "לך לך, אמרין, נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב".

איתיביה רב יימר לרב פהנא:

נט, ב "גוי שהביא ענבים לגת בסליו ^ונבדודורין,
אף על פי שהיו מזלף עליהן - מותר!"

אמר ליה:

"הביא" קאמרת,

אנא לכתחלה קאמינא.

40. נט, ב**כ"י**

איזרי עובד כוכבים. קפץ ואחזה בתוך היין שלא תשתקע: **כי היכי דלא לשכשך.** וליאסר בהנאה שאין מנסכין אלא ע"י שכשוך:

וברצוה לחביתא עד דשייפא. כפו החבית לצד אחד עד שישפך יינך לתוך כלי אחר שימשך היין מן העובד כוכבים ואחר כך יוציאנה ותהא מותרת בהנאה החבית דכל זמן שידו תחובה ביין אם יוציאנה א"א לשמור שלא ישכשך ואע"ג שאנו אוחזין את ידו. ברצוה לשון מטה על צידה כדאמרינן לקמן (דף עד): וחתים להו אבירציהו שוליהן:

דשייפא. שהורק לכלי אחר כמו השופה יין לחמרים: **ואע"ג דלזבניה.** האי ישראל לעובד כוכבים אחר אסור:

למישקל דמי מהוה עובד כוכבים שרי. דלאו מכר הוא ואינו נהנה מדמי יין נסך אלא אומר לו שפכת ייני ואבדתו ממני ודמי יין כשר קא שקיל:

שלא בפני עבודת כוכבים. רבותא אשמועינן: **אסור.** אף בהנאה:

מתירין. אותו בהנאה: **לא כל הימנך כו'. ואע"ג דלא** סבירא לן כוותיהו להתירו למכור לעובד כוכבים אחר מהוה עובד כוכבים מיהא שרי לאיפרועי נזקו משום טעם דלא כל הימנך:

ההוא אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא, איזרי גוי ושקליה, אָמַר לְהוּ רַב אַשִּׁי: נְקֻטוּה לְיַדֵּיהּ כִּי הֵיכִי דְלֵא לְשִׁכְשִׁיךְ בֵּיהּ, וּבְרַצוּהָ עַד דְשִׁיפָא.

אָמַר רַב אַשִּׁי:

הָאִי גוֹי דְנִסְכִּיהּ לְחַמְרָא דִישְׂרָאֵל בְּכוּוּנָה, אָף עַל גַּב דְלִזְבוּנָהּ לְגוֹי אַחֲרֵינָא - אָסוּר, שְׂרִי לֵיהּ לְמִישְׁקַל דְמִיהּ מִהוּוּא גוֹי.

מַאי טַעְמָא?

מִיקְלָא קְלִיָּהּ.

אָמַר רַב אַשִּׁי:

מָנָא אָמִינָא לָהּ?

דִּתְנִיָּא:

"גוֹי שְׁנִסְךָ יֵינוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁלֵא בְּפָנֵי עֲבוּדָה זָרָה - אָסוּר.

וְרַבֵּי יְהוּדָה בֶּן בַּבְּאִי וְרַבֵּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא - מִתִּירִין,

מִשּׁוּם שְׁנֵי דְבָרִים:

אֶחָד - שְׁאִין מְנַסְכִּין יַיִן, אֲלֵא בְּפָנֵי עֲבוּדָה זָרָה.

וְאֶחָד - שְׁאוּמֵר לּוֹ: לֹא כָּל הַיִּמְנָךְ שֶׁתֶּאֱסוּר יֵינִי לְאוֹנְסִי."

41. נט, ב - ס, א

רפ"י

ברזא. רוזייל"י:

אידי עובד כוכבים. קפץ עובד כוכבים לשון נושא הוא כמו דרי טונא כלומי הגביה ונשא עצמו לעמוד ממקומו וקפץ להציל:

כל דלהי ברזא חמרא אסיר. קילוח הסמוך לנקב אסור בשתיה ולא בהנאה שהרי אין כאן שכשוך שהנקב צר ואינו יכול לשכשך:

ואידך שרי. אף בשתיה דקסבר צדדין לאו חיבור ליאסר כל היין ולית הלכתא כוותיה דהא מוקי רב יימר מילתיה דרב פפא כתנאי וקם ליה רב פפא כרבי יהודה דיחידא ויחיד ורבים הלכה כרבים דפליגי רבנן עליה ואמרי בין מצידיה בין מפיה טמאה דכולן חיבור:

עד ברזא. כל יין שלמעלה לנקב אסור דכיון דכולו נמשך אחר הנקב לצאת דרך שם הוה ליה חיבור ואסור:

כתנאי. איתמר הא דרב. פפא ולא דברי הכל היא:

שוליה. שהיא יושבת עליהן שכל חביות שבתלמוד כדים של חרס הן:

ניקבה מפיה. הואיל וכל היין שלמטה נעשה בסיס לעליון הוי חיבור ומשוליה נמי הואיל וכל היין נמשך אחר הנקב הוי חיבור אבל נקב מצידיה טהורה מכאן ומכאן כרב פפא ורבנן לית להו דרב פפא הלכך לית הלכתא כוותיה וכולו אסור בשתיה ומותר בהנאה:

עובד כוכבים אדנא. מערה היין מדנא לכובא:

וישראל אכובא. ואוחזו בידו: **חמרא אסור.** בהנאה דהיינו נמי יין שמוזג עובד כוכבים וכחו הוא ואסרנא ליה משום לך לך אמרין כו':

ואי קא מצדד אצודי. לכובא: **חמרא אסור.** משום דמקרקש ליה לחמרא ובכובא מליאה עסקינן דלמא נגע לישנא אחרינא אפילו חסירא נמי כיון דמקרקש בכוונה הוה ליה כחו בכונה ואסור בשתיה:

זיקא. נוד קשור:

וקאתי ישראל אחוריה. וחזי דלא נגע עובד כוכבים בגווה:

כובא חסירא שרי. דאין קרקוש בכלי פתוח ואע"ג דכי דרי ליה א"א בלא קרקוש מעט כיון דלא ניחא ליה בקרקושיה דלמא מישתפיך ה"ל כחו שלא בכונה ומותר אבל זיקא הוי קרקוש ודומה למשכשך והוי נסך:

אין דרך ניסוך בכך. אבל בכובא מליאה איכא למיחש לנגיעה כשהוא נותן ידו על שפתו לא פליג רב אשי ואסור:

ההיא חביתא דחמרא דאישתקיל לברזא, אַתא גוי אידרי אַנח ידה עילויה,

אמר רב פפא:

כל דלהי ברזא, חמרא אסיר, ואידך שרי.

ס, א

ואיכא דאמרי,

אמר רב פפא:

עד הברזא חמרא אסיר,

ואידך שרי.

אמר רב יימר:

כתנאי:

"חבית שנקבה, בין מפיה, בין משוליה ובין מצידיה, ונגע בו טבול יום - טמאה. רבי יהודה אומר:

מפיה ומשוליה טמאה, מצידיה טהורה, מכאן ומכאן".

אמר רב פפא:

גוי אדנא וישראל אכובא - חמרא אסיר,

מאי טעמא?

כי קאתי מכח גוי קאתי.

וישראל אדנא וגוי אכובא - חמרא שרי.

ואי מצדד צדודי - אסיר.

אמר רב פפא:

האי גוי דדרי זיקא וקאזיל ישראל אחוריה,

מליא - שרי, דלא מקרקש.

חסירא - אסיר, דלמא מקרקש.

כובא,

מליא - אסיר, דלמא נגע.

חסירא - שרי, דלא נגע.

רב אשי אמר:

זיקא,

בין מליא ובין חסירא - שרי,

מאי טעמא?

אין דרך ניסוך בכך.

42. ס, א

כ"י

מעצרא זיירא. גת דאין דורכין
אלא כובשין בקורה. זיירא
מכבש כמו (שופטים ו) ויזר [את
הגזה וימץ] טל מן הגזה מלא
ספל מים:

בכחו. היכא דענבים נסחטים
מכחו כגון שעולה על הנסרים
שעל התפוח ומכבידם:

כולי עלמא לא פליגי. דאסור:

כח כחו. כגון שמגלגל הגלגל
שקורין ווייץ והיא מפלת הקורה
ובלשון לעז אישפלג'יל:

מעצרא זיירא

רב פפי - שרי.

רב אשי ואיתימא רב שימי בר אשי - אסר.

בכחו, כולי עלמא לא פליגי דאסיר,

כי פליגי - בכח כחו.

איכא דאמרי:

בכח כחו כולי עלמא לא פליגי דשרי,

כי פליגי בכחו.

הוה עובדא בכח כחו,

ואסר רב יעקב מנהר פקוד.

43. ט, א-ב

רס"ו

דאיפקעה לאורכה. כשהיא יושבת זקופה נסדקה מלמעלה למטה וביקש חציה ליפול אילך וחציה ליפול אילך:
חבקה. בין זרועותיו וחיברה עד שהביאו כלי:
לזבוני לעובדי כוכבים. דהא לא שכשך ואפילו שקירב החצאין זו לזו והוי נוגע בין ע"י חצאי החבית לא הוי כנוגע בקנה דהתם משכשך בקנה אבל הכא ליכא שכשוך מידי:
אבל לפותייה. הואיל ואין נבדלות זה מזה שהרי חציה העליון יושב על התחתון אלא שיוצא מעט מעט והעובד כוכבים הכבידן זו לזו ולא הוי נוגע ודחק יין החבית:
אלא מעשה לבניה. בעלמא קא עביד כלבניה הנתונה ע"פ החבית ומכבידתה:
דהוה קאי במעצרתא. דישראל ולא היה בה יין אלא משקה טופח עליהן:
ניגוב. אפר ומים ואפר כדמפרש לקמן בהשוכר (דף עה.).

ס, ב

ההוא חביתא
 דאיפקעה לאורכה, אידרי ההוא גוי חבקה - שריייה רפרם בר פפא,
 ואי תימא רב הונא בריה דרב יהושע - לזבוני לגוים.

והני מילי דפקעה לאורכה, אבל לפותייה אפילו בשתייה שרי.

מאי טעמא?

מעשה לבניה קעביר.

ההוא גוי דאשתכח דהוה קאי במעצרתא,

אמר רב אשי:

אי איקא טופח להטפיה - בעי הדחה, ובעי ניגוב.
 ואי לא - בהדחה בעלמא סגי ליה.

44. ט, ב

כ"י

מתני'

אם יש לו עליו מלוה. על ישראל אסור לפי שלא ירא ליגע דסבר אי אמר לי מידי אמינא ליה תניהו לי בחובי:

נפל. העובד כוכבים בבור מלא יין אע"פ דנגיעה ממש הואיל ושלא בכונה הואי:

מדדו בקנה. אע"ג דנתכוין הואיל ולדבר אחר נתכוין והא נגיעה לאו ממש היא אלא ע"י הקנה: או שהיה מטפח כו':

המרותחת. שהיתה מחמצת ומעלה רתיחות וטיפח בידו ממש על הרתיחות אין דרך ניסוך בכך ומותר בהנאה:

זה היה מעשה. והכשירוהו אף בשתיה:

גמ'

על אותו יין. שעשה לו ישראל את היין הזה אפותיקי לגבות הימנו דהשתא סמכה דעתיה ונגע ולא מירתת אבל לא היתה לו מלוה על אותו יין אע"פ שיש לו מלוה על בעליו מותר בשתיה דמירתת ולא נגע:

המטהר יינו של עובד כוכבים. ישראל שדרך ענבים של עובד כוכבים בהיתר כדי למכרו לישראל ואין נותן מעות לעובד כוכבים עד שימכרנו לאחר זמן ונותן ברשותו של עובד כוכבים:

והלה כותב לו התקבלתי. אם כותב לו העובד כוכבים התקבלתי ממך מעות כלומר הריני כאילו קבלתי מעות שאיני מעכב בידך להוציא יין מרשותי בכל עת שתרצה:

מותר. אם יש מפתח או חותם ביד ישראל:

זה היה מעשה בבית שאן ואסרו. דכיון דיש לו מלוה על אותו יין מאי דבעי עביד אבל מלוה שאינה על אותו יין כמי שאין לו עליו דמי דקתני רישא הלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר והא הכא דיש לו מלוה דמי היין עליו וקתני דכיון דלאו על אותו יין הוא מותר:

משנה

נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין, אם יש לו מלוה עליו - אסור, אין לו מלוה עליו - מותר.

נפל לבור ועלה,

מדדו בקנה,

התיז את הצרעה בקנה,

או שהיה מטפח על פי חבית מרותחת,

בכל אלו היה מעשה, ואמרו:

ימכר.

ורבי שמעון מתיר.

נטל את החבית וזרקוה בחרמתו לבור,

זה היה מעשה והכשירו.

גמרא

אמר שמואל:

והוא שיש לו מלוה על אותו יין.

אמר רב אשי:

מתניתין נמי דיקא,

דתנן:

"המטהר יינו של נכרי, ונותנו בך שותו,

והלה כותב לו: 'התקבלתי ממך מעות' - מותר.

אבל אם ירצה ישראל להוציאו,

ואין מניחו עד שיתן לו מעותיו,

זה היה מעשה בבית שאן ואסרו."

טעמא ד"אין מניחו", הא מניחו - שרי.

שזמע מינה: מלוה על אותו יין בעיניו.

שזמע מינה.

רש"י

דדמי עליה כיום אידם. ואזיל
ומודה על שניצל ומסתמא
נסכיה בעלייתו ואסור בהנאה:

45. ס, ב

"נפל לבור ועלה".

אמר רב פפא:
לא שנו אלא שעלה מת,
אבל עלה חי - אסור.

מאי טעמא?

אמר רב פפא:
דדמי עליה כיום אידם.

46. ס, ב

רש"י

ומסקנא דמילתא. מסיק
תלמודא ואין הלכה כר"ש

"מדדו בקנה... כל אלו ה'ה מעשה ואמרו: ימבר,
רבי שמעון: מתיר".

אמר רב אדא בר אהבה:
ינוחו לו לרבי שמעון ברכות על ראשו,
כשהוא מתיר - מתיר אפילו בשתיה,
וכשהוא אוסר - אוסר אפילו בהנאה.

אמר רב חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב הסדא אמר רב,
ואמרי לה: אמר רב הסדא אמר זעירי:
הלכה כרבי שמעון.

איכא דאמרי,
אמר רב הסדא:
אמר לי אבא בר חנן, הכי אמר זעירי:
הלכה כרבי שמעון.

ואין הלכה כרבי שמעון.

47. ס, ב - סא, א

רפ"י

כל שבזב טמא. לא איירי רב אשי בהיסט כלל אלא במגע ולא אתא לאשמעינן אלא זרק בעובד כוכבים דלא אסר וה"ק כל מגע שבזב טמא כגון בחבורין בין בידו בין בקנה שאם העובד כוכבים זב והיין כלי או אדם מטמא בזב אף היין נעשה בכך יין נסך כגון אדם הנוגע בזב בין שנגע בו הזב ממש בין בקנה טמא אף היין שנגע בו עובד כוכבים בין בידו בין בקנה נעשה יין נסך וליכא למימר דרב אשי אהיסטו של זב נמי קאי דאמר רב אשי לעיל (עמוד א) זיקא בין מליאה בין חסירה שרי ודכוותה בהיסט של זב טמא:

שלא בחמתו לא. אלמא זרק העובד כוכבים עשה יין נסך ואילו זב שזרק חפץ בכלי לא טימאו:

דקאזיל מיניה ומיניה. שהולך ומתגלגל הכלי כל שעה ע"י שהוא מגלגלו ומורידו לבור הלכך שלא בחמתו לא דחיישינן דלמא נגע:

"נטל חבית וזרקה בחמתו לבור, זה היה מעשה והכשירו."

אמר רב אשי:

כל שבזב טמא - בגוי עושה יין נסך,
כל שבזב טהור - בגוי אינו עושה יין נסך.

איתיביה רב הונא לרב אשי:

**"נטל את החבית וזרקה בחמתו לבור,
זה היה מעשה בבית שאן - והכשירו."
"בחמתו" - אין
שלא בחמתו - לא!**

סא, א התם דקאזיל מיניה ומיניה.

48. סא, א**רס"י****מתני'**

המטרה יינו של עובד כוכבים. שעשאו בכשרות למכרו לישראל ולא נתן דמים עכשיו לעובד כוכבים עד שימכרנו ונתנו ברשותו של עובד כוכבים:

מותר. דמירתת ליה עובד כוכבים ולא נגע דאמר דלמא חזו לי הנך ישראל דעברי ברה"ר ומפסידנא ואפילו אין מפתח וחותר שרי והוא שאין לו כלום על אותו יין כגון שכתב לו התקבלתי ממך כדאמרינן לקמן באידך בבא:

ר"ש בן אלעזר כו. מפרש בגמרא:

המטרה יינו של עובד כוכבים כו' מותר. אם בית פתוח לרשות הרבים כדפרי' לעיל:

אבל אם רוצה כו. שהיין נעשה לו משכון והאיל ויש לו מלוה על היין אסור דלא מירתת דסבר אי חזו לא מפסידנא דכי תבע לי אמינא דידי הוא:

גמ'

רוכלין. מוכרין בשמים וישראלים הן עוברין מעיר לעיר ומירתת עובד כוכבים דלמא חזו לי דרך רשות הרבים:

זלתים ובריח. שאין נכנסין בה אלא ברשות וכ"ע ידעי כי עיילי בה ומצי למיקם עלה החיא שעתא:

וחלון כרה"ר דמי. אפילו בית פתוח לחצר וחלון פתוח לחצר ברה"ר כנגד פתח הבית כמאן דפתוח לרה"ר דמי לשון אחר חלון של ישראל פתוח כנגד פתח הבית כרה"ר דמי וכן עיקר: דרך אשפה לעמוד בני אדם עליה:

דיקלא. דקל של ישראל נגד הפתח ומתיירא העובד כוכבים עכשיו יעלה ליטול פירות ויראני נוגע:

פסיק רישיה. של דקל ומעתה אין בו פירות:

ומאן דאסר. מימר אמר עובד כוכבים למה ליה דסליק התם:

משנה

המטרה יינו של נכרי, ונותנו ברשותו בבית הפתוח לרשות הרבים, בעיר שיש בה גוים וישראלים - מותר.

בעיר שכולה גוים - אסור, עד שישב ומשמר.

ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר,

אף על פי שהוא יוצא ונכנס - מותר.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

רשות גוים אחת היא.

המטרה יינו של נכרי, ונותנו ברשותו,

והלה כותב לו: 'התקבלתי ממך מעות' - מותר.

אבל אם ירצה ישראל להוציא, ואינו מניחו עד שייתן לו את מעותיו,

זה היה מעשה בבית שאן ואסרו.

גמרא

בעיר שכולה גוים נמי,

והאיכא רוכלין המחזירין בעירות!

אמר שמואל:

בעיר שיש לה דלתים וברית.

אמר רב יוסף:

וחלון - ברשות הרבים דמי.

ואשפה - ברשות הרבים דמי,

ודיקלא - ברשות הרבים דמי,

'פסיק רישיה' - פליגי בה רב אחא ורבינא,

חד - אסר,

וחד - שרי.

מאן דאסר - למה ליה דסליק התם.

ומאן דשרי - זימנא דאבדה ליה בהמה, וסליק לעיוני בתרה.

49. סא, א

רפ"י

בחצר אחרת. ישראל דר בחצר אחרת:

ה"ג יינו של עובד כוכבים ברשותו. אם היין של עובד כוכבים וטהרו ישראל ונתנו ברשות העובד כוכבים עצמו וישראל דר באותה חצר מותר והוא שמפתח וחותרם ביד ישראל אבל אין מפתח וחותרם בידו אע"פ שישראל דר באותה חצר אסור כיון שהיין שלו דלא מרתת כולי האי:

תני אע"פ שאין מפתח וחותרם בידו. כיון דישראל דר באותה חצר כשומר היוצא ונכנס דמי דאמרינן במתני' שמותר:

או עד שיבא ממונה הבא לקיצין. שיהא שומר ממונה לשמרו אבל הולך ויוצא ויש לו שעה קבועה לבא או עד שיבא כלומר עד שיהא ממונה עליהם שיתירא זה מביאתו ולקמן פריך הבא לקיצין גריעותא הוא:

ארישא דסיפא. יין של עובד כוכבים ברשות עובד כוכבים וישראל דר באותה חצר דקאמר רבי ימ מותר והוא שמפתח וחותרם בידו ואתו רבנן למיסריה:
**והאמר ליה רבי יוחנן לתנא כו'.
אלמא פשיטא ליה לרבי יוחנן כי האי גוונא לקולא הוא דבעינן למיזל:**

אלא אסיפא דרישא. היכא דיין של ישראל הוא וקתני ישראל דר בחצר אחרת מותר והוא שמפתח וחותרם בידו דכיון דיין דישראל הוא מירתת עובד כוכבים לזייף שמא ירגיש בו ישראל הדר בחצר אחרת: **גריעותא הוא.** דכיון דיש לו שעה קבועה לביאתו לא מירתת עובד כוכבים:

תנו רבנן:

"אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של גוי ומילאהו יין,

וישראל דר באותה חצר - מותר,

ואף על פי שאין מפתח וחותרם בידו.

בחצר אחרת - מותר, והוא שמפתח וחותרם בידו.

המטעה יינו של גוי, וישראל דר באותה חצר מותר, והוא שמפתח וחותרם בידו."

אמר ליה רבי יוחנן לתנא,

תני: "אף על פי שאין מפתח וחותרם בידו מותר."

"בחצר אחרת אסור, אף על פי שמפתח וחותרם בידו,

דברי רבי מאיר.

וחכמים - אוסרין,

עד שיהא שומר יושב ומשמר,

או עד שיבא ממונה הבא לקיצין."

חכמים אהייא?

אילימא אסיפא - תנא קמא נמי מיסר קא אסר!

ואלא ארישא דסיפא - והא קאמר ליה רבי יוחנן לתנא, תני: "אף על פי שאין מפתח וחותרם בידו!"

ואלא אסיפא דרישא:

דקאמר תנא קמא: "בחצר אחרת מותר, והוא שמפתח וחותרם בידו.

וחכמים אומרים: לעולם אסור,

עד שיהא שומר יושב ומשמר, או עד שיבא ממונה הבא לקיצין."

"ממונה בא לקיצין"? גריעותא הוא!

אלא: עד שיבא ממונה שאינו בא לקיצין.

50. סא, ב

רַס"י

להקל או להחמיר. להקל דקאמר ת"ק בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור להניחו בבית העובד כוכבים שהוא בעליו והוא הדין בבית עובד כוכבים אחר וקאמר רבי שמעון בן אלעזר וכי כל רשות עובדי כוכבים אחת היא בתמיה כלומר הואיל ואינו בבית בעליו מותר דהאי עובד כוכבים מירתת או להחמיר קאמר ובניחותא איתמר דתנא קמא דוקא בבית בעליו קאמר ואתא רבי שמעון בן אלעזר למימר הוא הדין בבית העובד כוכבים אחר דחיישינן לגומלין אע"ג דהאי עובד כוכבים שהבית שלו ייחד לו קרן זוית לישראל ולא נגע דנתפס עליו כגב חיישינן דלמא שביק ליה לעובד כוכבים חבירו בעל היין דלא מירתת לנסוכי כי היכי דהדר ישראל וזבין מהאי עובד כוכבים זימנא אחרינא ומפקיד ליה גבי ההוא דלישבוק ליה לנסוכי:
לגומלין. הנח לי ואגמול לך כיוצא בזו:

רבי שמעון בן אלעזר כו'. ואחת היא דמתניתין אתמוהי מתמה:

מפני הרמאין. גומלין זה לזה:

פרזק. שם האיש:

רופילא. שני למלך:

אותיבו חמרא. יין כשר דזבני ישראל באשראי:

גבי אריסייהו. עובדי כוכבים כמותם אריסא מירתת ממריה ואי נמי נגע מסהיד עליה דלא נגע:

כרכא. כרך:

אם נתפס עליו כגנב. אם עובד כוכבים חלש הוא ויש אימת שופטי העיר עליו ואם ימצאוהו נוגע נתפס עליו כגנב:

חמרא שרי. בשתיה ואי לא אסור אף בהנאה דודאי נגע:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר: רשות גוים אחת היא".

איבעיא להו:

רבי שמעון בן אלעזר להקל או להחמיר?

רב יהודה אמר זעירי:

להקל.

רב נחמן אמר זעירי:

להחמיר.

"רב יהודה אמר זעירי: להקל",

והכי קאמר תנא קמא:

כָּשֶׁם שְׁבַרְשׁוּתוֹ - אָסוּר,

כְּדִבְרֵי רְשׁוּת גּוֹי אַחֵר נְמִי - אָסוּר.

וְחִיִּישִׁינָן לְגוּמְלִין.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: במה דברים אמורים ברשותו,

אֲבָל בְּרֵשׁוּת גּוֹי אַחֵר - מוֹתֵר,

וְלֹא חִיִּישִׁינָן לְגוּמְלִין.

"רב נחמן אמר זעירי: להחמיר",

והכי קאמר תנא קמא:

בְּמַה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּרֵשׁוּתוֹ,

אֲבָל בְּרֵשׁוּת גּוֹי אַחֵר - מוֹתֵר,

וְלֹא חִיִּישִׁינָן לְגוּמְלִין.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל רשות גוים אחת היא,

תנאי כוותיה דרב נחמן אמר זעירי להחמיר,

"אמר רבי שמעון בן אלעזר:

כל רשות גוים אחת היא מפני הרמאין".

דבי פרזק רופילא אותיבו חמרא גבי אריסייהו,

סבור רבנן קמיה דרבא למימר:

כי חיישינן לגומלין הני מילי היכא דקא מויתב האי גבי האי,

אבל הכא פיון דאריסיה לאו דרכיה לאותוביה בי פרזק רופילא, לגומלין לא חיישינן.

אמר להו רבא: אדרבה,

אפילו למאן דאמר לא חיישינן לגומלין, הני מילי היכא דלא מירתת מיניה,

אבל הכא פיון דמירתת מיניה מחפי עליה זכותא.

ההוא כרכא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל,

אשתכח גוי דהוה קאי ביני דני,

אמר רבא: אם 'נתפס עליו כגנב' - חמרא שרי,

ואי לא - אסור.